

MARKARÅDET

Vår referanse
2023/21512

Markasekretariat
Elise Fjellberg

Vår dato
12.06.2026

Protokoll

Tid: 08.06.2026 kl. 10:00 - 13:00

Sted: Oslo Kongressenter Folkets Hus, Youngsgate 21,

Stemmeberettigede til stede: 16

Instans	Navn	Rolle
Oslo kommune	Marit Kristine Vea	Medlem
Nannestad, Gjerdrum, Nittedal, Lørenskog og Rælingen	Rune Winum	Leder
Nordre Follo og Enebakk	Christopher Leiknes	Varamedlem
Asker og Bærum	Lene Conradi	Medlem
Ringerike, Lier og Hole	Syver Leivestad	Medlem
Naturvernforbundet i Oslo og Akershus	Rita Gundersen	Medlem
Oslo og Omland Friluftsråd	Hans-Petter Aas	Nestleder
Skiforeningen	Håvard S Abrahamsen	Medlem
Den Norske Turistforening Oslo og omegn	Dag Olav Brækkan	Medlem
Norges Jeger- og Fiskerforbund	Inger Elisabeth Tveide	Medlem
Viken Idrettskrets	Ingunn Hensel	Medlem
Norges Skogeierforbund	Helge Lindstad	Medlem
Norskog	Benthe E. Løvenskiold	Medlem
Norges Bondelag	Eline Stokstad Oserud	Medlem
Representant for Velforeningene	Tore Faller	Medlem
Interessegruppe for hytteeiere i Marka	Torgny Hasås	Medlem

Forfall: Jevnaker og Lunner, Oslo Idrettskrets,

Faste observatører: Oslo kommune – Gro Koppen

Øvrige observatører: Oslo kommune - varamedlem Martha Grønning

MARKARÅDET

Sekretariat: Statsforvalteren i Østfold,
Buskerud, Oslo og Akershus
Vår ref.: 2023/21512
Saksbehandler: Elise Fjellberg
Dato: 29.05.2026

Til
Markarådets medlemmer

Kopi til
Markarådets varamedlemmer
Faste kopimottakere

Innkalling til møte

Tid: Mandag 8. Juni 10:00 – 13:00
Sted: Oslo Kongressenter - Folkets hus, Youngs gate 21, 0181 Oslo.
Møterom 1. Ta trappen til høyre i foajeen opp til andre etasje. Møterom 1 ligger rett frem.
Tilbakemelding: Meld fra til markasekretariat@statsforvalteren.no om du stiller til møtet. Medlemmer som ikke kan møte er selv ansvarlig for å innkalle varamedlem, og orientere sekretariatet om hvem som møter.

Agenda med tidsplan

- Sak 1/7 Velkommen og godkjenning av møteinnkalling (kl. 10:00)**
Opprop.
Møteinnkallingen tas opp til godkjenning.
Arbeidsutvalgets innstilling:
Møteinnkallingen godkjennes.
- Sak 2/7 Godkjenning av protokoll fra forrige møte**
[Protokollen fra møtet 17.november 2025](#) tas opp til godkjenning (lenken går til protokoll med vedlegg som ligger på [nettsiden for Markarådet](#)).
Arbeidsutvalgets innstilling:
Protokollen fra møtet 17. november 2025 godkjennes.
Vedlegg:
Vedlegg 1. Utkast til protokoll fra møte i Markarådet 17. november 2025.
- Sak 3/7 Gyrihaugen - mulig høring (kl. 10:20)**
Ringerike kommune har vært i dialog med Forsvarsbygg om plan for tiltak. Forslag til tiltaksplan skal opp i til politisk prinsippavklaring 1 juni. Dersom planen godkjennes sendes den på høring.

(Eventuelle høringsdokumenter formidles til rådet så snart det foreligger).

Arbeidsutvalgets innstilling:

Tas til orientering /evt. beslutter å gi høringsinnspill.

Sak 4/7

Dammyrveisaken – status og videre prosess (kl. 10:50)

Leder Rune Winum innleder kort om saken.

Statsforvalteren har behandlet saken på nytt i etterkant av Sivilombudets vurdering og opphevet sitt vedtak om tillatelse, samt opphevet kommunens vedtak. Losby Bruk ved Adv. Dæhlin Sand har klaget på omgjøringsvedtaket. Saken ligger hos Statsforvalteren.

Statsforvalteren ved Elise Fjellberg formidler kommentar fra saksbehandler.

Det åpnes for diskusjon.

Arbeidsutvalgets innstilling:

Markarådet tar informasjonen om status til orientering.

Vedlegg:

Vedlegg 2. Dæhlin Sand Advokatfirma - Klage på omgjøringsvedtak om opphevelse av tillatelse til veibyggning.

Vedlegg 3. ØV og NNV - Uttalelse om klagesak angående Statsforvalterens vedtak om Dammyrveien, av 21.05.2026.

Vedlegg4. Kopi av ØV og NNV sitt brev til Sivilombudet av 29. april 2026.

Pause med rundstykker (30 min)

Sak 5/7

§ 9 Retningslinjer for saksbehandling av stier og løyper (kl. 11:50)

Nestleder Hans Petter Aas innleder.

Etter iverksetting av ny Markalov gjelder ikke lenger *retningslinjer for saksbehandling av stier og løyper* (fra 2015). Endringene i § 9 første ledd var ment å klargjøre det som har vært uklart om dette temaet. Det er innarbeidet retningslinjer til bestemmelsen i [Prop. 70 L \(2024-2025\)](#).

Arbeidsutvalget ønsker gjennomgang av § 9 sett opp mot § 14, og en tydeliggjøring av de tre nivåene i § 9. Hva som ikke krever tillatelse, hva som krever tillatelse uten reguleringsplan og hva som krever reguleringsplan.

Det åpnes for diskusjon og erfaringsutveksling.

Er det ønske om nye retningslinjer?

Arbeidsutvalgets innstilling:

Markarådet vurderer om det er behov for oppdaterte retningslinjer.

- Sak 6/7** **Status for arbeidet med Østmarka nasjonalpark (kl.12:20)**
Nasjonalparkforvalter Maylinn Stomperud orienterer om status for arbeidet med Østmarka nasjonalpark.
- Sak 7/7** **Møtegodtgjørelse (12:35)**
- Sak 8/7** **Saker til neste møte og fastsetting av dato/uke (kl. 12:45)**
Forslag fra forrige møte videreføres - Omlegging av blåmerka stier, når de tidligere har gått over innmark. Eventuelt handle om ferdsel over innmark generelt – hvilke regler gjelder, hvilke synspunkter har grunneierne, hvordan kan man tilrettelegge for friluftslivet ved omlegging, eller dialog med grunneier?

Forslag – Fylkeskommunen og presentasjon av deres arbeid med friluftsliv.
- Sak 9/7** **Eventuelt**
- Møteslutt** **13:00**

MARKARÅDET

Vår referanse
2023/21512

Markasekretariat
Kristin Lugg

Vår dato

Protokoll

Tid: 17.11.2025 klokken 12.00 – 15.00

Sted: Holberg Terrasse, Stensberggata 27, Oslo

Stemmeberettigede til stede: 14

Instans	Navn	Rolle
Nannestad, Gjerdrum, Nittedal, Lørenskog og Rælingen	Rune Winum	Leder
Oslo og Omland Friluftsråd	Hans-Petter Aas	Nestleder
Nordre Follo og Enebakk	Cecilie Pind	Medlem
Ringerike, Lier og Hole	Syver Leivestad	Medlem
Jevnaker og Lunner	Morten Lafton	Medlem
Naturvernforbundet i Oslo og Akershus	Rita Gundersen	Medlem
Den Norske Turistforening Oslo og Omegn	Henning Hoff Wikborg	Medlem
Skiforeningen	Håvard S. Abrahamsen	Medlem
Viken Idrettskrets	Ingunn Hensel	Medlem
Norges Skogeierforbund	Helge Lindstad	Medlem
Norskog	Carl Gustav Rye-Florentz	Varamedlem
Norges Bondelag	Eline Stokstad Oserud	Varamedlem
Representant for velforeningene	Tore Faller	Medlem
Interessegruppe for hytteeiere i Marka	Torgny Hasås	Medlem

Forfall: Norske Jeger- og fiskeforbund, Oslo kommune, Asker og Bærum, Oslo Idrettskrets

Observatører: Naturvernforbundet i Oslo og Akershus: Håkon Eide Gundersen
Interessegruppe for hytteeiere i Marka: Ingerid Helseth
Oslo kommune: Gro Koppen

Statsforvalteren i Østfold, Buskerud, Oslo og Akershus: Helge Nordby,
Ellen Nitter-Hauge, Idunn Flood
Regionalt landbrukskontor: Knut Samseth

Referent: Kristin Lugg

Møteleder: Rune Winum

Sak 1/9 Velkommen og opprop

Sak 2/9 Godkjenning av protokoll fra møte 18.6.2025

Vedtak:

Protokollen fra 18.6.2025 ble godkjent.

Innlegg/kommentarer:

Vedlegg:

Protokollen fra møtet 18.6.2025 (vedlegg 1)

Sak 3/9 Revidert markalov – Markarådets spørretime

Klima- og miljødepartementet ved Ernst Inge Espeland svarte på Markarådets spørsmål knyttet til revidert markalov. Spørsmål ble sendt inn i forkant av møtet.

Innlegg/kommentarer:

OOF

Oslo kommune v/Gro Koppen la frem spørsmålene

Naturvernforbundet

Jevnaker og Lunner

Nordre Follo

Interessegruppe for hytteeiere i Marka

Vedlegg:

Spørsmål som ble sendt inn i forkant av møtet med tilhørende svar (vedlegg 2)

Sak 4/9 Dammyrveien i Lørenskog kommune status/redegjørelse fra Statsforvalteren

Sivilombudet gjør for tiden undersøkelser. De har fått svar fra Kommunal- og distriktsdepartementet og Landbruks- og matdepartementet på noen overordnede rettslige

spørsmål av betydning for saken. På bakgrunn av departementenes svar har de funnet grunn til å undersøke saken nærmere med Statsforvalteren i Østfold, Buskerud, Oslo og Akershus.

Ellen Nitter-Hauge redegjorde for hvilke spørsmål sivilombudet har stilt og hvordan Statsforvalteren har svart på dette.

Hva skjer videre

Sivilombudet vil normalt gi uttrykk for sin mening om saken i form av en uttalelse. En slik uttalelse kan ende som en konklusjon om at Sivilombudet ber forvaltningsorganet om å rette feil eller behandle saken på nytt. Sivilombudet kan ikke selv omgjøre avgjørelser eller pålegge forvaltningen å gjøre noe, men som regel retter forvaltningen seg etter ombudets uttalelser. Den videre oppfølgingen av saken vil normalt skje hos forvaltningsorganet som avgjorde den innklagde saken.

Innlegg/kommentarer:

Naturvernforbundet

OOF

Vedlegg:

Presentasjon fra Statsforvalteren (vedlegg 3)

Sak 5/9 Generell info og noen eksempler på praksis/regler/rutiner for skogsdrift innenfor Marka v/ Statsforvalteren og Regionkontor landbruk

Helge Nordby fra Statsforvalterens landbruksavdeling presenterte generelt om lovverk, søknadsprosess, kunnskapsgrunnlaget, kart, flybilder, vern/restriksjoner og kommunens/Statsforvalterens muligheter til å gi føringer.

Knut Samseth fra Regionkontor landbruk presenterte hvordan saker om hogst behandles av det kommunale landbrukskontoret. Om digitale søknadsprosesser, systemet ØKS, uthenting av skograpporter, innhenting av meropplysninger av saksbehandler, hente inn dispensasjonsvedtak i landskapsvernområder, kunngjøring av vedtak. Regionkontoret har også et treårig prosjekt om lukka hogstformer og fleraldret skog.

Innlegg/kommentarer:

Norskog

Naturvernforbundet

OOF

Skogeierforbundet

Vedlegg:

Presentasjonene fra Statsforvalteren og Knut Stamseth (vedlegg 4 og 5)

Sak 6/9 Gyrihaugen i Ringerike kommune - orientering

I etterkant av forrige Markarådsmøte ble det sendt en uttalelse fra Markarådet til Ringerike kommune.

Vår uttalelse sluttet med en oppfordring om at en plan for arbeidet med beskrivelse av konkrete tiltak må sendes på høring til Markarådet. Vi har ikke mottatt en slik plan. Vi har kontaktet kommunen for en redegjørelse om status:

Kommunen har oversendt følgende skriftlige statusmelding til Markarådet:

Det har vært avholdt flere interne møter, og vi er i løpende dialog med Forsvarsbygg. Vi håper på å få saken klar til en politisk prinsippavklaring innen kort, slik at vi har noen rammer for hva kommunen mener bør skje med både veien og toppen. En slik prinsippavklaring vil også kunne gi kommunen et tydeligere grunnlag for å vurdere hvordan en konkret søknadsprosess vil se ut.

Vi er kjent med at det finnes ulike synspunkter i saken, og ser det derfor som aktuelt å sende saken på høring til relevante instanser og berørte parter i etterkant av avklaringen.

Når det gjelder området på toppen, vil alle nye tiltak, herunder oppfylling av eksisterendeterrenginngrep, være søknadspliktige etter plan- og bygningsloven, og samtidig kreve dispensasjon etter markaloven.

Sak 7/9 Møtegodtgjørelse

Det gis kun møtegodtgjørelse for medlemmer og varamedlemmer som deltar i Markarådet gjennom et ulønnet verv. For møte 17.11.2025 kan de som har krav på møtegodtgjørelse kreve godtgjøring for 3 timer for møtet og 3 timer for forberedelser. AU kan kreve en time ekstra for forberedelser til dette møtet.

Det kan utbetales reisegodtgjørelse for møte i Markarådet uavhengig av om deltagelsen er gjennom et ulønnet verv eller en lønnet stilling.

Minner om at alle som har krav på møtegodtgjørelse, må melde fra til økonomiansvarlig Turid Stray Sørensen Sørensen på e-post turid.stray.sorensen@statsforvalteren.no

Møtegodtgjørelser må sendes raskt nå, for at vi skal få de utbetalt før nyttår.

Vedlegg:

Retningslinjer og hvordan gjøre krav på godtgjørelser 2025 (vedlegg 6).

Sak 8/9 Eventuelt

Sak 9/9 Forslag til saker

Det ble foreslått 1 aktuell sak for neste møte i Markarådet:

- Omlegging av blåmerka stier, når de tidligere har gått over innmark. Eventuelt handle om ferdsel over innmark generelt – hvilke regler gjelder, hvilke synspunkter har grunneierne, hvordan kan man tilrettelegge for friluftslivet ved omlegging, eller dialog med grunneier?

Innspill til andre aktuelle saker for neste møte må sendes til sekretær på e-post markasekretariat@statsforvalteren.no i god tid før neste møte i Arbeidsutvalget. Sekretær vil informere medlemmene når dato for neste møtet i Arbeidsutvalget er satt.

Vedlegg:

1. Protokollen fra møtet 18.6.2025
2. Revidert markalov – Spørsmål som ble sendt inn i forkant av møtet med tilhørende svar
3. Dammyrveien i Lørenskog kommune status/redegjørelse fra Statsforvalteren
4. Generell info og noen eksempler på praksis/regler/rutiner for skogsdrift innenfor Marka v/ Statsforvalteren
5. Generell info og noen eksempler på praksis/regler/rutiner for skogsdrift innenfor Marka v/ Regionkontor landbruk
6. Retningslinjer og hvordan gjøre krav på godtgjørelser 2025

RINGERIKE
KOMMUNE

Arkiv: GNR-40/18/32
FA-L42
ESA ARKIV
Journalpostnr.: 23/12786 - 28
Saksbehandler: Lina Alicia Terese
Jansson
Dato: 18.05.2026

Saksframlegg

Saksnr.	Utvalg	Møtedato
32/26	Hovedutvalget for miljø- og arealforvaltning	01.06.2026

Prinsippavklaring - Gyrihaugen

Kommunedirektørens innstilling:

Hovedutvalget for miljø- og arealforvaltning støtter det fremlagte forslaget, og aksepteres at dette legges til grunn for det videre arbeidet med saken.

Sammendrag:

Saken gjelder en prinsipiell avklaring knyttet til videre håndtering av anleggsvei, riggområde og toppområde på Gyrihaugen.

Kommunedirektøren foreslår en løsning som kombinerer tilbakeføring av natur med fortsatt bruk av deler av anlegget. Veien fra Gaupeskarveien til riggområdet foreslås opprettholdt som landbruksvei, med sterkt begrenset motorisert ferdsel.

Riggområdet foreslås delvis tilbakeført, samtidig som en mindre grusflate beholdes som snuplass for skogsdrift og teknisk drift.

Den øverste delen av veien omarbeides til en smalere sti, og toppområdet terrengtilpasses for å tilbakeføre området mest mulig til naturlig tilstand.

Kommunedirektøren vurderer at forslaget er i tråd med føringer fra Markrådet, tidligere signaler fra HMA og hensynene i markaloven, og anbefaler at forslaget legges til grunn for det videre arbeidet med saken.

Bakgrunnen for forslaget:

HMA var på befaring på Gyrihaugen den 19.08.2024. Samme dag valgte utvalget å ikke omgjøre kommunens tidligere dispensasjonsvedtak som godkjente anleggsveien opp til toppen av Gyrihaugen.

Statsforvalteren valgte den 11.03.2025 likevel å omgjøre kommunens vedtak, noe som innebærer at den nå etablerte veien ikke har tilstrekkelig tillatelse.

Siden den tid har administrasjonen hatt flere møter med Forsvarsbygg.

Den 13.06.2025 gjennomførte kommunens administrasjon, grunneiere og Forsvarsbygg en befaring av veien, riggområdet og toppområdet.

Den 18.06.2025 deltok administrasjonen på befaring med Markarådet, og deltok også i et etterfølgende møte hvor Gyrihaugen ble drøftet. Markarådet har senere gitt en uttalelse om hva de mener bør gjøres med veien og toppområdet.

Etter dialog mellom kommunens administrasjon og Forsvarsbygg er det utarbeidet et forslag til tiltak knyttet til den eksisterende grusveien og toppområdet på Gyrihaugen. Det er utarbeidet enkelte forslag fra Forsvarsbygg på bakgrunn av føringer gitt av administrasjonen. Illustrasjonsmateriale er også mottatt fra Forsvarsbygg. Forslaget som fremmes i denne saken baserer seg delvis på forslagene mottatt fra Forsvarsbygg, og delvis fra kommuneadministrasjonens egne vurderinger.

Kommunedirektøren legger frem forslaget til vurdering, og mener forslaget er i tråd med tidligere innspill fra HMA og Markarådet, samt hensynene som følger av markaloven.

Forslaget fremmes for HMA, slik at utvalget kan foreta en foreløpig vurdering av hvordan man ønsker at dette området skal se ut tilslutt. Dersom utvalget slutter seg til forslaget, vil administrasjonen kunne legge dette til grunn som et utgangspunkt for den videre behandlingen av saken.

Kommunedirektøren legger frem følgende forslag:

Veien fra Gaupeskarveien og frem til riggplassen:

Forslaget tar utgangspunkt i at den eksisterende anleggsveien fra Gaupeskarveien opp til riggområdet opprettholdes. Veien er i dag å anse som en anleggsvei, men kommunedirektøren vurderer at det er mest hensiktsmessig at den i fremtiden godkjennes som landbruksvei, med formål knyttet til skogs- og tømmerdrift.

Bruken av veien skal begrenses til nødvendige formål. Det innebærer at det kun er grunneiere, Forsvarsbygg, beredskapstjenester samt aktører med ansvar for drift og vedlikehold av teknisk infrastruktur, herunder antenneanlegg, som skal ha adgang til å benytte motoriserte kjøretøy på veien. Det åpnes ikke for at veien skal være tilgjengelig for allmenn motorisert ferdsel. Veien er verken dimensjonert for eller egnet til økt trafikkbelastning, noe som kan medføre trafikkfarlige situasjoner og kan bidra til uønsket aktivitet i toppområdet.

Det foreslås videre at veien ikke vinterbrøytes. Dette innebærer at motorisert ferdsel vinterstid i stor grad ikke er mulig. Samtidig kan det åpnes for at det legges til rette for langrenn, for eksempel ved at Skiforeningen preparerer skispor dersom dette vurderes som hensiktsmessig av foreningen selv.

For å tilpasse veien bedre til landskapet, foreslås det at autovern fjernes, da dette ikke er et vanlig eller nødvendig tiltak for en landbruksvei og bidrar til et mer teknisk preg i naturen. Over tid vil også kantvegetasjonen vokse til og i økende grad skjerme veien i terrenget.

Vedlikeholdsansvaret for veien vil ligge hos grunneierne, i tråd med at veien skal benyttes til skogsdrift. Etter det administrasjonen er kjent med, er grunneierne innforstått med dette ansvaret. Det foreligger også en avtale mellom Forsvarsbygg og grunneierne som innebærer at grunneierne overtar veien dersom behovet for Forsvarsbygg bortfaller, og da også overtar det fulle vedlikeholdsansvaret.

Riggplassen:

Riggområdet, som anslås å utgjøre nærmere 2 dekar, foreslås delvis tilbakeført til en mer naturlig terrengutforming. Det legges samtidig opp til å avsette en grusflate på cirka 1 400 m² til fremtidig bruk i forbindelse med skogs- og tømmerdrift. Arealet er i hovedsak tiltenkt som snuplass for kjøretøy benyttet til slik virksomhet.

Området vil i tillegg kunne benyttes ved behov for inspeksjon, drift og vedlikehold av telemasten som er etablert på riggområdet. Denne antennen eies av Telenor, mens Føye er netteier og eier av strømforsyningen, inkludert den midlertidige transformatoren som er plassert på toppen.

Under befaringen med Forsvarsbygg ble det opplyst at intensjonen gjennom hele prosjektet har vært å tilbakeføre store deler av riggområdet etter endt utbygging, samtidig som det beholdes tilstrekkelig areal til en funksjonell snuplass. Grunneierne opplyste at riggområdet allerede i dag benyttes som snuplass i forbindelse med tømmerdrift i områdene lenger ned langs veien.

Skogområdene opp mot toppen vurderes som lite produktive, men det finnes ikke etablerte snuplasser lenger ned langs veien. Selv om snuplassen vil ligge noe høyere enn de mest produktive skogsområdene, anses dette som akseptabelt. Etablering av ny snuplass lenger ned i terrenget ville medført ytterligere naturinngrep, noe som vurderes som lite ønskelig. Skal veien brukes til skog- og tømmerdrift, anses det nødvendig med en snuplass.

Under befaringen ble det videre opplyst at massene som utgjør riggplassen i hovedsak ligger direkte på fjell. Dette tilsier at terrenget, ved en delvis tilbakeføring, i stor grad vil kunne få en utforming tilsvarende situasjonen før tiltaket ble gjennomført.

Kommunedirektøren vurderer dette som en hensiktsmessig løsning.

Veien fra riggplassen og opp til toppen:

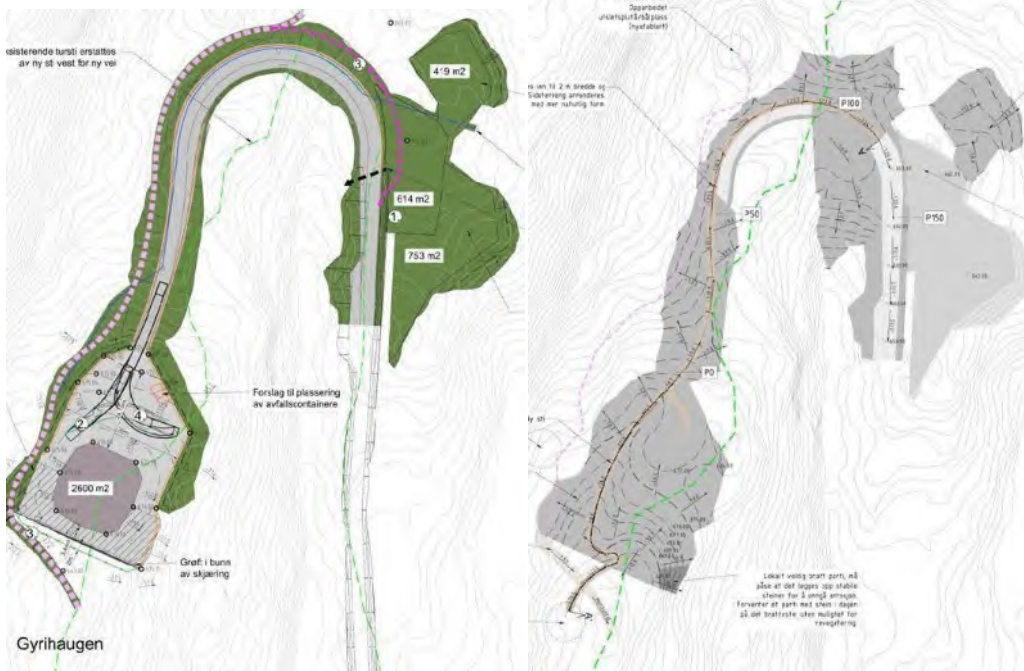

Det foreslås at den øverste delen av veien, over en strekning på om lag 220 meter fra toppen og ned mot riggområdet, omarbeides til en sti med en bredde på maksimalt 2 meter. Traseen senkes fra dagens skjæringsnivå og tilpasses opprinnelig terrenghøyde. Sideterrenget bearbeides og revegeteres, slik at inngrepet dempes og stien i størst mulig grad fremstår som en naturlig del av landskapet.

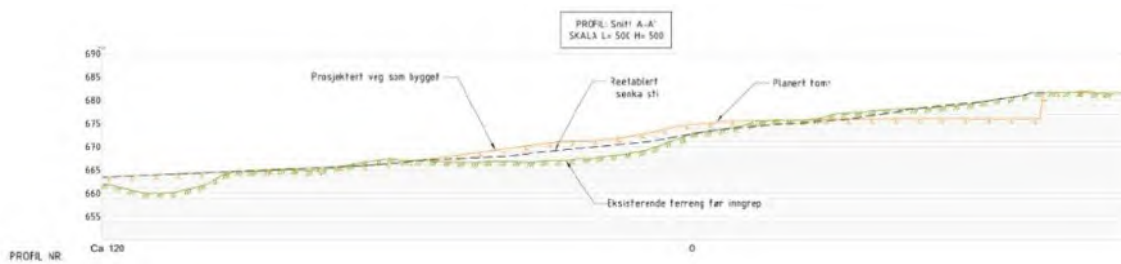
Kommunedirektøren vurderer dette som en hensiktsmessig løsning, da det ikke anses som nødvendig eller ønskelig å legge til rette for motorisert ferdsel helt opp til toppen av Gyrihaugen. En videreføring av full veibredde ville kunne øke presset på området og skape behov for snumuligheter på toppområdet. En smalere sti vil i denne sammenhengen fungere som en effektiv fysisk begrensning mot uønsket motorisert ferdsel.

Tiltaket vil redusere det visuelle inngrepet i landskapet. En smalere trase fremstår mindre dominerende og er bedre tilpasset området karakter, noe som er særlig viktig i et eksponert toppområde. Ved å tilbakeføre deler av terrenget og revegetere sidene, legges det til rette for at området over tid får et mer naturlig og sammenhengende preg, med bedre forutsetninger for økologisk gjenoppretting. Tiltaket understøtter prinsippet om å begrense tekniske inngrep og prioritere natur- og opplevelsesverdier i marka.

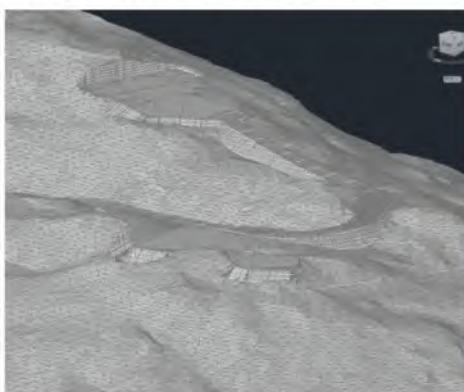
Samtidig opprettholdes god tilgjengelighet for allmennheten. Stien vil kunne benyttes av gående og syklende, og vil også legge til rette for bruk med barnevogn og for personer med behov for universell tilrettelegging.

Dagens situasjon - utbedret av Forsvarsbygg Forslåtte endringer - utbedret av Forsvarsbygg

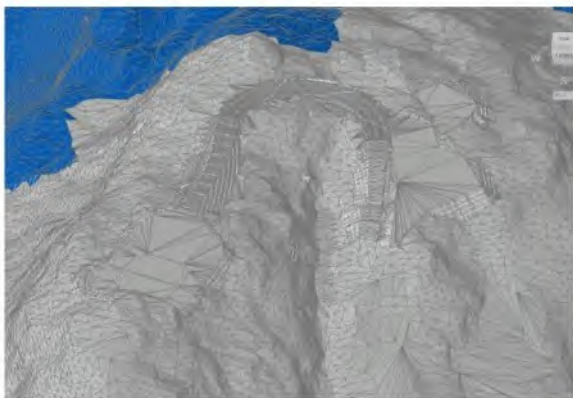
Tidligere prosjektert/dagens situasjon

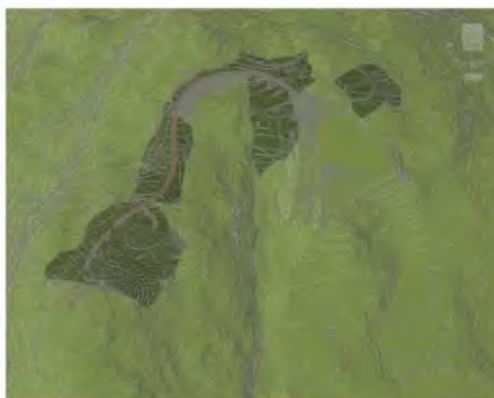
Forslag til reetablering av terreng

Tidligere prosjektert/dagens situasjon

Forslag til reetablering av terreng

Toppområdet:

Det planerte toppområdet utgjør i dag om lag 2 600 m².

Det foreslås at toppområdet arronderes slik at eksisterende skjæring ikke lenger fremstår synlige inngrep i terrenget. Sideterrenget planlegges terrengformet på en mer naturlig måte, uten skarpe fyllingskanter eller ugunstige skråningshelninger.

Kommunedirektøren vurderer at toppområdet i størst mulig grad bør tilbakeføres til en terrengform som samsvarer med situasjonen før inngrepet. For å oppnå dette, foreslås det at deler av det planerte arealet fylles opp med masser, slik at de overordnede landskapskonturene reetableres. Forsvarsbygg opplyste under befaringen om at deres landskapsarkitekt vil kunne utarbeide nærmere tegninger til hvordan en slik terrengtilpasning konkret vil gjennomføres og utformes.

Eksisterende sprengkanter er i dag sikret med gjerde. Dersom området terrengtilpasses og fylles opp som foreslått, vil behovet for slike sikringstiltak kunne bortfalle, og gjerdet kan da fjernes. Det er samtidig viktig at alle kanter og overganger som etableres som ledd i terrengbearbeidingen, utformes på en måte som ivaretar sikkerheten, slik at det ikke oppstår bratte eller uoversiktlige fallkanter.

Stitraseen skal føres helt opp til toppen, slik at allmennheten fortsatt gis god tilgang til området. Dette bidrar til å opprettholde bruken av toppen som målpunkt for friluftsliv, samtidig som inngrepets visuelle og fysiske påvirkning på landskapet reduseres.

Visuelt bilde av den tiltenkte fremtidige situasjonen - utarbeidet av Forsvarsbygg.

Uttalelse fra Markrådet:

Markrådet legger til grunn at dispensasjonen til veibyggingen er avslått, og at Forsvarsbygg derfor har ansvar for å gjenopprette området så langt som mulig.

De understreker at Gyrihaugen er et svært verdifullt natur- og friluftsområde, og at de omfattende inngrepene som er gjort særlig på toppen, må tilbakeføres til mest mulig opprinnelig tilstand.

Samtidig erkjenner Markrådet at veien allerede er bygget, og mener det må finnes løsninger gjennom samarbeid som ivaretar både natur- og friluftsliv og eventuell fremtidig skogsdrift.

De foreslår konkret at:

- toppområdet restaureres.
- veien gjøres smalere og mer naturtilpasset.
- autovern fjernes.
- veien stenges for privat biltrafikk (med bom), men kan brukes til skogsdrift og friluftsmål.
- veien tilrettelegges for myke trafikanter (sykkel, rullestol, barnevogn).
- friluftstiltak som utsiktspunkter og bålplasser etableres.

Kommunedirektørens vurdering:

Kommunedirektøren vurderer at det fremlagte forslaget samlet sett er godt, fordi det balanserer flere viktige hensyn. Basert på at tiltakene allerede er gjennomført vil denne løsningen ivareta de videre natur-, frilufts- og landbruksinteressene, samtidig som den tilgjengeliggjør Gyrihaugen i større grad for allmennheten.

Forslaget legger opp til en tydelig reduksjon av de inngrep som er gjort i naturen. Ved å tilbakeføre store deler av riggområdet og toppområdet til en mer naturlig terrengform, reduseres de visuelle og fysiske konsekvensene av tidligere tiltak. Dette bidrar til å gjenopprette landskapskvaliteter og gir området et mer helhetlig og naturtilpasset uttrykk. Samtidig sørger terrengbearbeidingen for at sikkerheten ivaretas, ved at bratte kanter og uheldige formasjoner unngås.

Forslaget legger også opp til en hensiktsmessig avgrensning av motorisert ferdsel. Ved å omdisponere anleggsveien til landbruksvei og begrense bruken til et definert behov, reduseres risikoen for uønsket aktivitet og trafikkfarlige situasjoner. Dette er særlig viktig fordi veien ikke er dimensjonert for omfattende allmenn biltrafikk. Samtidig opprettholdes nødvendig tilgang for grunneiere, drift og beredskap.

Et viktig moment er at forslaget fortsatt legger godt til rette for friluftsliv. Veien og stien vil være tilgjengelig for gående og syklende, noe som gjør området mer tilgjengelig enn tidligere. Innsnevringen av den øverste delen til en sti fremstår som et godt grep, da det både begrenser inngrep og samtidig ivaretar bruksmuligheter for ulike grupper, inkludert de med behov for tilrettelagt ferdsel.

Videre vurderes løsningen for riggområdet som pragmatisk. Ved å beholde et begrenset areal til snuplass dekkes et reelt behov for skogsdrift, uten at det må etableres nye inngrep andre steder. Dette er en ressurs- og arealeffektiv tilnærming som reduserer en ytterligere belastning på naturen.

Konklusjon:

Samlet sett vurderes forslaget å i tråd med markalovens formål, ved at det bidrar til å ivareta natur- og friluftsinnteresser, samtidig som det legger til rette for en bærekraftig utnyttelse til landbruksformål.

Veien videre:

Dersom HMA støtter det fremlagte forslaget, vil administrasjonen gi en tilbakemelding til Forsvarsbygg og be dem utarbeide en konkret søknad, hvor det i større detalj redegjøres for hvilke tiltak som planlegges gjennomført.

Det vil bli gjennomført en nærmere dialog med de berørte grunneierne. Administrasjonen har ved flere anledninger hatt dialog med berørte grunneiere, men disse har imidlertid ikke fått forelagt forslaget som nå legges frem, og de vil derfor få anledning til å gi sine tilbakemeldinger og vurderinger av løsningen.

Saken vil også sendes til aktuelle interesseorganisasjoner, slik at disse får mulighet til å uttale seg.

Ved mottak av en komplett søknad, vil saken bli sendt til relevante instanser for uttalelse, herunder Markarådet, Statsforvalteren og fylkeskommunen.

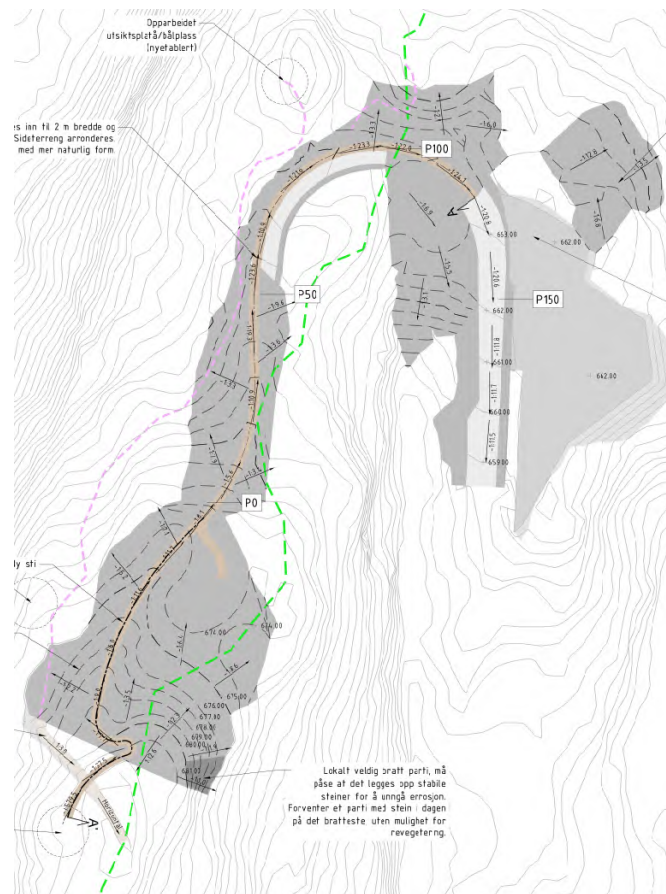
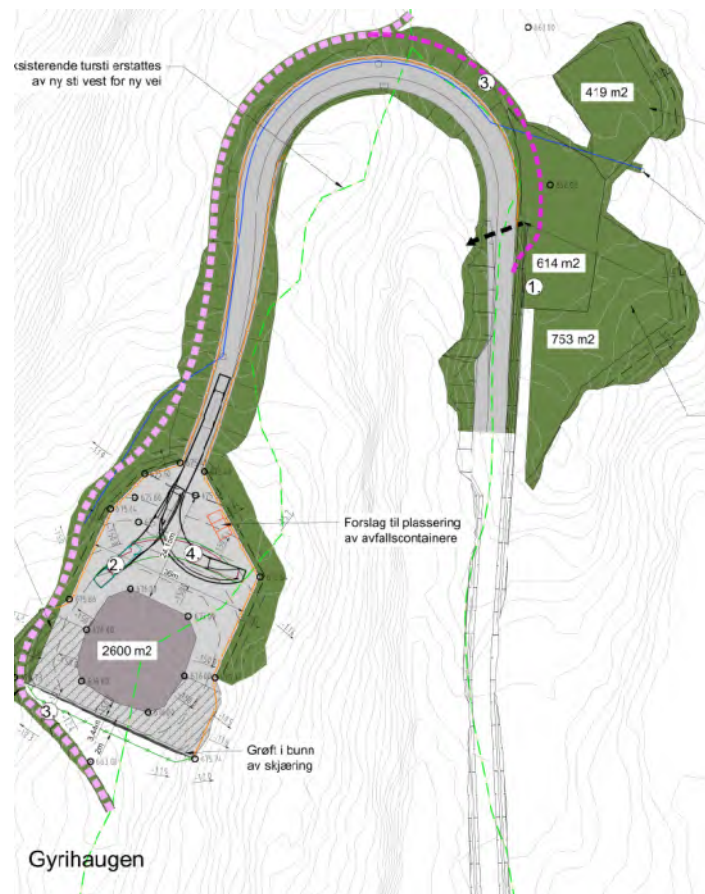
Avslutningsvis vil søknaden om tiltaket legges frem til politisk behandling for endelig vedtak.

Rune Hallingstad

kommunedirektør

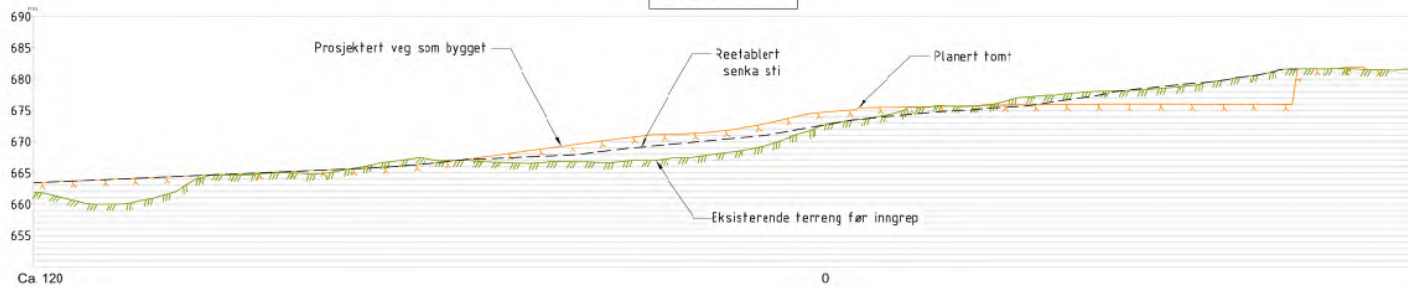
Presentasjon av forslag til reetablering
av terreng på Gyrihaugen, 20.01.2026

Tidligere prosjektert/dagens situasjon Forslag til tilbakeføring/reetablering

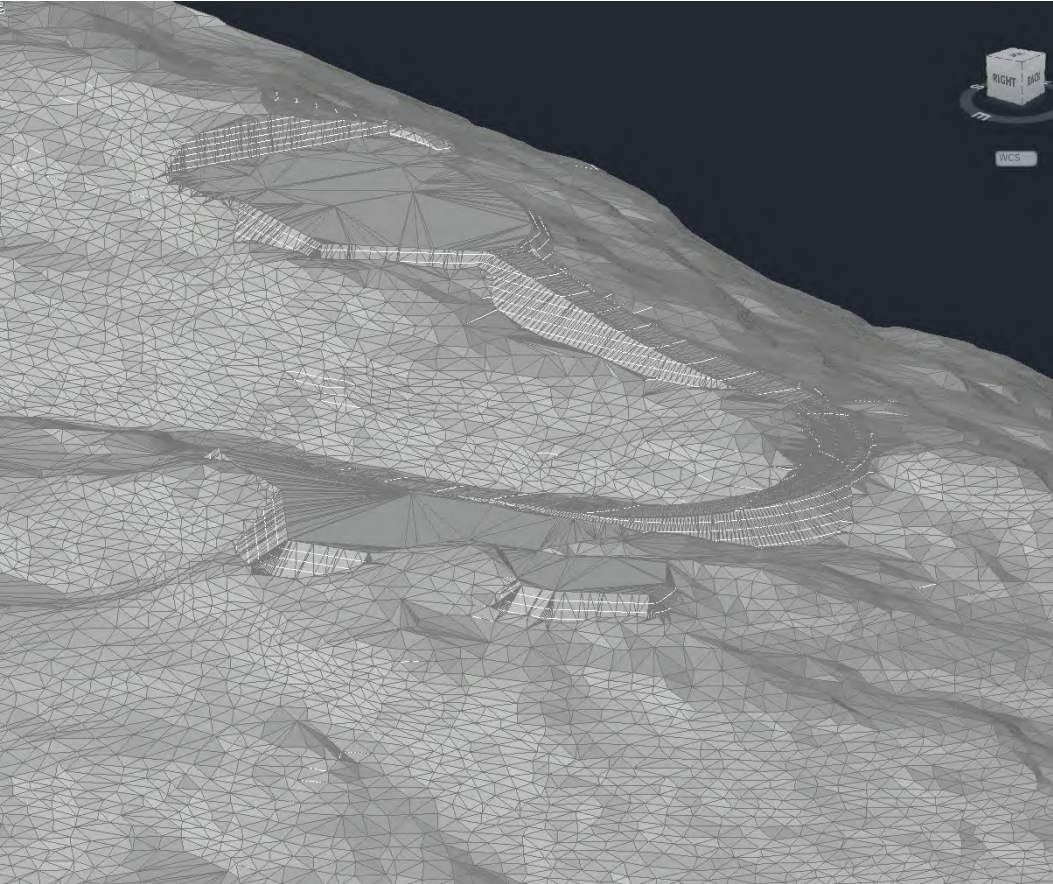

- Øverste del av grusvei er justert til en 2 m brei sti (fra ca. P120, lengde ca. 220 m til topp)
- Ny sti er senket fra skjæring (ca. P60), og den treffer nå opprinnelig terrenghøyde ved tomt
- Sideterreng er foreslått terrengformet mer naturlig uten skarpe fyllingskanter og konstante skråningshelninger
- Tomt er foreslått arrondert slik at skjæringen ikke lenger viser i dagen
- Øverste del av riggplass er foreslått tilbakeført til naturlig form, men grusflate på ca. 1400 m² er satt av til fremtidig skogs- og tømmerdrift (eventuelt parkering)

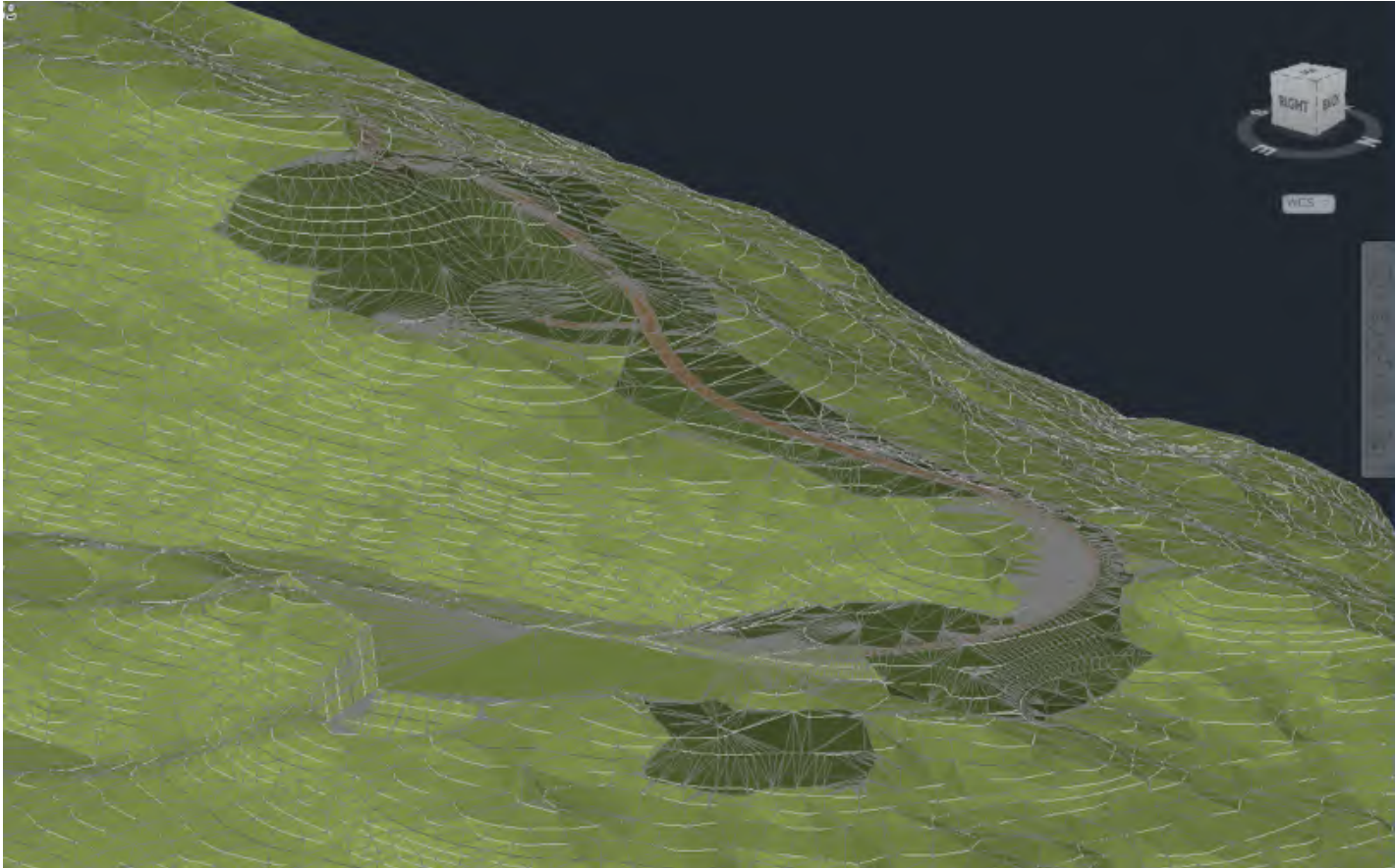
PROFIL: Snitt A-A'
SKALA L= 50C H= 500

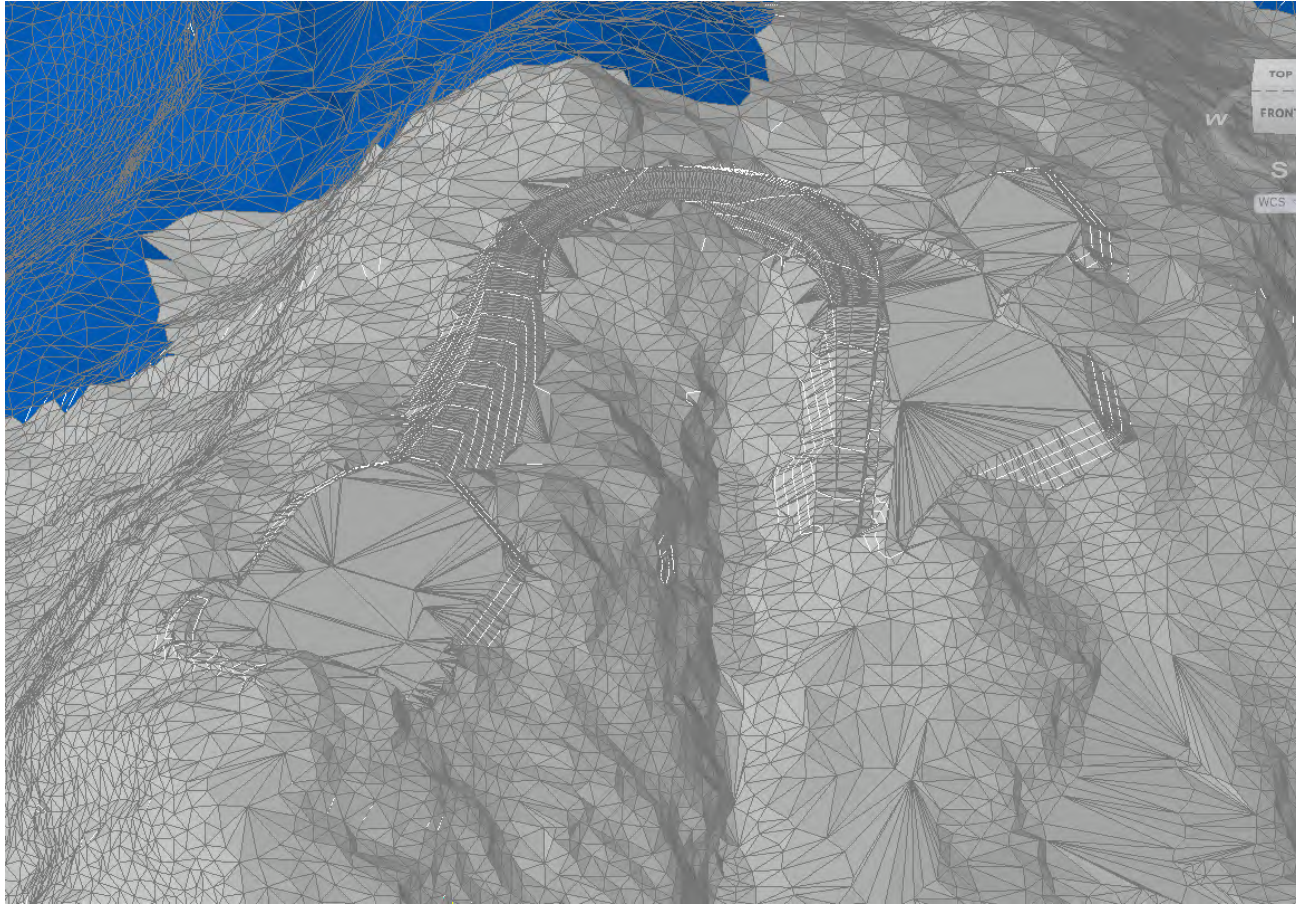
Tidligere prosjektert/dagens situasjon

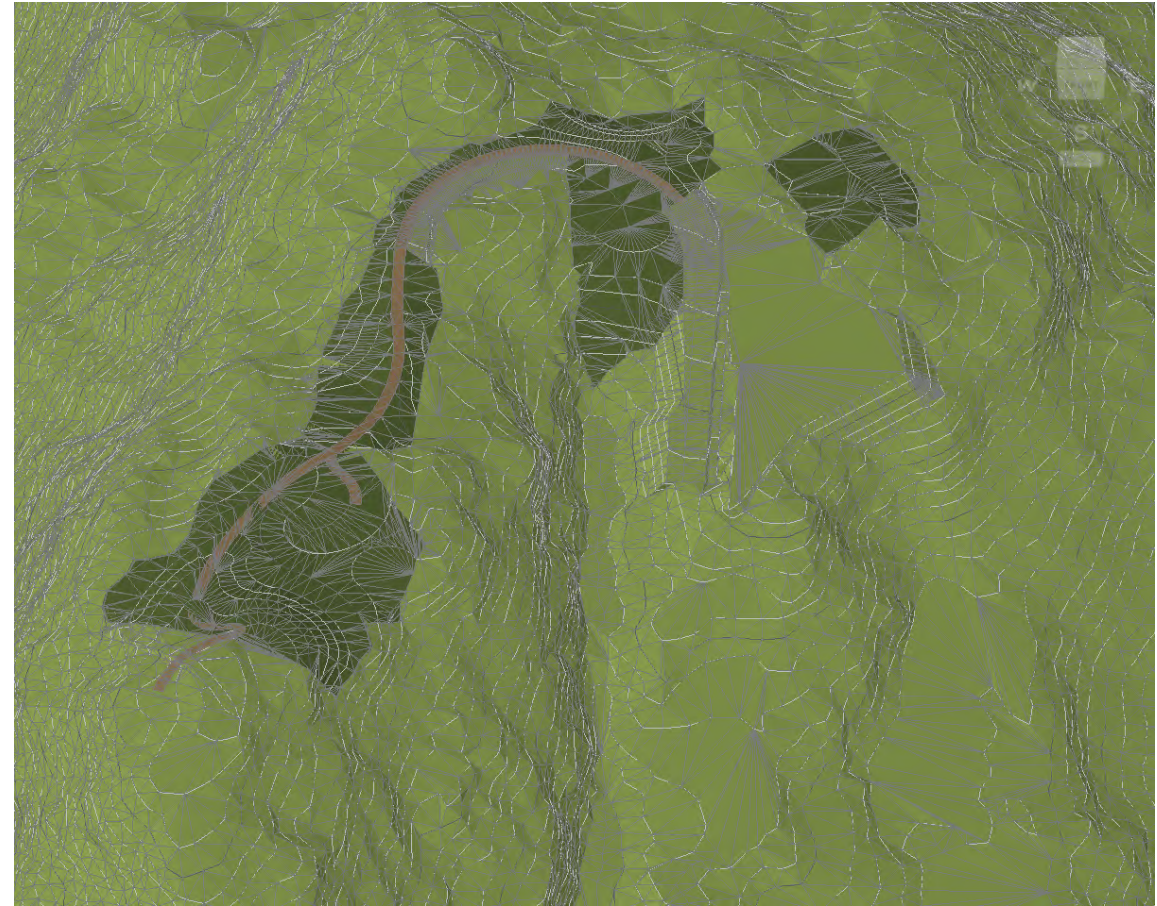
Forslag til reetablering av terreng

Tidligere prosjektert/dagens situasjon

Forslag til reetablering av terreng

Til
Ringerike kommune

Kopi til
Markarådets medlemmer
Markarådets varamedlemmer
Forsvarsbygg

Uttalelse fra Markarådet om Gyrihaugen

Statsforvalteren har omgjort Hovedutvalget for miljø- og arealforvaltning sitt vedtak av 7. juni 2021 i sak 43/21 og avslår søknaden om dispensasjon fra markaloven § 15 for bygging av vei til Gyrihaugen. Vedtaket ble ikke påklaget av Forsvarsbygg til Miljødirektoratet.

Vedtaket til Statsforvalteren viser at Forsvarsbygg tidlig i prosessen fikk kunnskap om at radaranlegget ikke kunne plasseres på toppen av Gyrihaugen.

Markarådet konstaterer at Statsforvalteren har avslått søknaden om dispensasjon. I henhold til § 18 annet ledd i loven plikter Forsvarsbygg å gjenopprette den tidligere miljøtilstand ved oppsamling, rydding, fjerning, planering eller andre egnede tiltak.

Markarådet vil minne om at den nye veien ikke ble bygget for å ivareta natur- og friluftslivsinteressene. Av hensyn til viktige, overordna sikkerhetspolitiske forutsetninger, inngikk natur- og friluftslivsorganisasjonene et konstruktivt samarbeid med Forsvaret under byggingen av veien.

Gyrihaugen gir store og unike natur – og friluftslivsopplevelser og har derfor stor og spesiell betydning for friluftslivet. Fra selve toppen som er 682 moh., er det en fantastisk utsikt til blant annet Oslofjorden, Gaustatoppen, Blefjell og Norefjell.

Markarådet konstaterer at det er gjennomført store inngrep på toppen av en av Markas flotteste topper, og at saken nå må vurderes i lys av at veien allerede er etablert

I et konstruktivt samarbeid mellom Forsvarsbygg, kommunen og grunneiere, mener Markarådet at det må søkes løsninger som best mulig ivaretar både mulig fremtidig drift av skogen, og natur – og friluftslivsopplevelser for ulike deler av befolkningen.

Forsvarsbygg har opplyst at tomten på toppen bør ses atskilt fra veien, og at det blir to ulike tiltak. Det er Markarådet enig i.

På bakgrunn av ovennevnte mener Markarådet at Forsvarsbygg må gjennomføre følgende tiltak:

TOPPEN:

- Hele topp-partiet er særlig verdifullt og har blitt utsatt for store ødeleggelser. Det forutsettes derfor at hele topp-partiet tilbakeføres til mest mulig opprinnelig tilstand.

VEIEN:

- Autovernet langs veien må fjernes.
- Veien må gjøres mer naturvennlig og smalere ved å tilbakeføre/plante ny vegetasjon på hver side av veien.
- Veien skal være stengt med bom for offentlig biltrafikk, åpen for mulig fremtidig drift av skogen og oppkjøring av skiløype.
- Veien må vedlikeholdes slik at den egner seg for sykling, rullestol- og barnevognbrukere.
- De planlagte tiltakene for friluftslivet, som utsiktsplasser, bålplasser o.l., gjennomføres uavhengig av hva som må gjøres på toppen.

En plan for arbeidet med beskrivelse av konkrete tiltak må sendes på høring til Markarådet.

Emne: SV: Uttalelse fra Markarådet om Gyrihaugen

Kopi: Didrik.Falck-Pedersen@forsvarsbygg.no, Ellen Margrethe Stabursvik <Ellen.Margrethe.Stabursvik@ringerike.kommune.no>, Tomas Martin Holtan <Tomas.Martin.Holtan@ringerike.kommune.no>, Asker og Bærum kommune - Lene Conradi <lene.conradi@asker.kommune.no>, Cecilie Dahl-Jørgensen Pind <cecilie.pind@nordrefollo.kommune.no>, DNT Oslo og omegn - Henning Hoff Wikborg <henning.wikborg@dnt.no>, Interessegruppe for hytteeierene i Marka - Torgny Hasaas <torgny@hasaas.no>, Lunner og Jevnaker kommune - Morten Lafton <morten.lafton@jevnaker.kommune.no>, Marit Kristine Veia - Oslo kommune <marit.kristine.veia@oslo.kommune.no>, Naturvernforbundet i Oslo og Akershus - Rita Gundersen <arnerita@online.no>, Norges Bondelag - Anja Marie Jahr <Anja.Marie.Jahr@bondelaget.no>, Norges Jeger og Fiskeforbund Oslo - Inger Elisabeth Tveide <inger.tveide@oslojeger.no>, Norges Skogeierforbund - Helge Lindstad <post@hauger-gard.no>, Norskog - Bente E. Løvenskiold <benthe.lovenskiold@norskog.no>, Oslo Idrettskrets - Magne Brekke <magne.brekke@idrettsforbundet.no>, Oslo og Omland friluftsråd - Hans Petter Aas <HansPetteraas07@gmail.com>, Representant for velforeningene - Tore Fallar <tore.faller@ude.oslo.kommune.no>, Ringerike, Lier og Hole kommune - Syver Leivestad <syver.leivestad@hole.kommune.no>, Rune Winum - Nannestad, Gjerdrum, Nittedal, Lørenskog og Rælingen <rune.winum@nittedal.kommune.no>, Skiforeningen - Håvard Abrahamsen <haavard.abrahamsen@skiforeningen.no>, Viken Idrettskrets - Ingunn Hensel <ingunn.hensel@gmail.com>, Asker og Bærum kommune - Lisbeth Hammer Krog <lisbeth.krog@baerum.kommune.no>, DNT Oslo og Omegn - Dag Olav Brækkan <dag.olav.braekkan@dnt.no>, Interessegruppe for hytteeierene i Marka - Ingerid Helseth <post@redearkitekter.no>, Lunner og Jevnaker kommune - Harald Tyrdal <harald.tyrdal@lunner.kommune.no>, Nannestad, Gjerdrum, Nittedal, Lørenskog og Rælingen - Amine Mabel Andresen <amiand@lorenskog.kommune.no>, Naturvernforbundet i Oslo og Akershus - Håkon Eide Gundersen <hakong@naturvernforbundet.no>, Nordre Follo og Enebakk - Christopher Leiknes <christopher.leiknes@enebakk.kommune.no>, Norges Bondelag - Eline Stokstad Oserud <eline.stokstad.oserud@bondelaget.no>, Norges Jeger og Fiskeforbund - Kjell Langhus <kjell@rjff.no>, Norges Skogeierforbund - Ellen Alfsen <ellen.alfsen@skog.no>, Norskog - Carl Gustav Rye-Florentz <CarlGustaf.Rye-Florentz@lovenskiold.no>, Oslo Idrettskrets - Christine Svoren <christine.svoren@idrettsforbundet.no>, Oslo kommune (tarjei.johre@oslo.kommune.no) <tarjei.johre@oslo.kommune.no>, Oslo og Omland friluftsråd - Ingunn Iversen <Ingunn.ivers@gmail.com>, Representant for velforeningene - Kristin Dale Selvig <KristinDale.Selvig@lillestrom.kommune.no>, Ringerike, Lier og Hole kommune - Kjetil Kivle <kjetil.kivle@lier.kommune.no>, Skiforeningen - Espen Jonhøgen <espen.jonhaugen@skiforeningen.no>, Viken Idrettskrets - Jon Syversen <jonsyversen54@gmail.com>

Til: postmottak <postmottak@ringerike.kommune.no>, Lina Alicia Terese Jansson <Lina.Alicia.Terese.Jansson@ringerike.kommune.no>

Sendt: 30.07.2025 14:06:27

Fra: Markasekretariat <markasekretariat@statsforvalteren.no>

Naturvernforbundet i Oslo og akershus (NOA) sin uttalelse fulgte ikke med i oversendelsen til Ringerike kommune og vedlegget «oversikt over tilbakemeldinger». Vi ber om at dere legger ved denne eposten som vedlegg til uttalelsen som ble sendt dere 27. juni 2025:

NOA støtter Markarådets uttalelse, men har følgende mindre endringsforslag:

- Området ved mobilmastene, de såkalte riggplassene, må tilbakeføres til naturlig tilstand. Jf. forslag og drøfting på Markarådets møte på Løvli 18. juni.
- I setningen før oppstillingen bør det legges til «minimum», for å indikere at listen over tiltak ikke er uttømmende, men et minste felles multiplum av Markarådets synspunkter. Slik:
«På bakgrunn av ovennevnte mener Markarådet at Forsvarsbygg minimum må gjennomføre følgende tiltak: ...»

For øvrig deler NOA ikke Markarådets slutning om at «saken nå må vurderes i lys av at veien allerede er etablert».

Etter NOAs syn bør en vurdering av opprettingstiltak gjøres på prinsipielt grunnlag, der ivaretagelse og restaurering av Gyrihaugens naturmangfold og opplevelsese- og landskapskvaliteter for fremtiden må være førende. Preventive hensyn må også vektlegges.

NOA støtter likevel Markarådets uttalelse, fordi den tydelig adresserer Forsvarets ansvar for inngrepene, at inngrepene ikke har gyldig dispensasjon fra markaloven og at Forsvaret ihht markaloven § 18 plikter å rette opp inngrepene.

Med vennlig hilsen

Kristin Lugg

seniorrådgiver

Statsforvalteren i Oslo og Viken

klima- og miljøvernavdelingen

Telefon: 69 24 75 58

E-post: kristin.lugg@statsforvalteren.no

Web: www.statsforvalteren.no/ov

Fra: Markasekretariat

Sendt: fredag 27. juni 2025 13:08

Til: Ringerike kommune <postmottak@ringerike.kommune.no>; Lina Alicia Terese Jansson <lina.alicia.terese.jansson@ringerike.kommune.no>

Kopi: Didrik.Falck-Pedersen@forsvarsbygg.no; Ellen Margrethe Stabursvik <ellen.margrethe.stabursvik@ringerike.kommune.no>; Tomas Martin Holtan <tomas.martin.holtan@ringerike.kommune.no>; Asker og Bærum kommune - Lene Conradi <lene.conradi@asker.kommune.no>; Cecilie Dahl-Jørgensen Pind <cecilie.pind@nordrefollo.kommune.no>; DNT Oslo og omegn - Henning Hoff Wikborg <henning.wikborg@dnt.no>; Interessegruppe for hytteeierene i Marka - Torgny Hasaas <torgny@hasaas.no>; Lunner og Jevnaker kommune - Morten Lafton <morten.lafton@jevnaker.kommune.no>; Marit Kristine Vea - Oslo kommune <marit.kristine.vea@oslo.kommune.no>; Naturvernforbundet i Oslo og Akershus - Rita Gundersen <arnerita@online.no>; Norges Bondelag - Anja Marie Jahr <Anja.Marie.Jahr@bondelaget.no>; Norges Jeger og Fiskeforbund Oslo - Inger Elisabeth Tveide <inger.tveide@oslojeger.no>; Norges Skogeierforbund - Helge Lindstad <post@hauger-gard.no>; Norskog - Bente E. Løvenskiold <benthe.lovenskiold@norskog.no>; Oslo Idrettskrets - Magne Brekke <magne.brekke@idrettsforbundet.no>; Oslo og Omland friluftsråd - Hans Petter Aas

<HansPetteraas07@gmail.com>; Representant for velforeningene - Tore Faller
<tore.faller@ude.oslo.kommune.no>; Ringerike, Lier og Hole kommune - Syver Leivestad
<syver.leivestad@hole.kommune.no>; Rune Winum - Nannestad, Gjerdrum, Nittedal, Lørenskog og
Rælingen <rune.winum@nittedal.kommune.no>; Skiforeningen - Håvard Abrahamsen
<haavard.abrahamsen@skiforeningen.no>; Viken Idrettskrets - Ingunn Hensel
<ingunn.hensel@gmail.com>; Asker og Bærum kommune - Lisbeth Hammer Krog
<lisbeth.krog@baerum.kommune.no>; DNT Oslo og Omegn - Dag Olav Brækkan
<dag.olav.braekkan@dnt.no>; Interessegruppe for hytteeierene i Marka - Ingerid Helseth
<post@redearkitekter.no>; Lunner og Jevnaker kommune - Harald Tyrdal
<harald.tyrdal@lunner.kommune.no>; Nannestad, Gjerdrum, Nittedal, Lørenskog og Rælingen - Amine
Mabel Andresen <amiand@lorenskog.kommune.no>; Naturvernforbundet i Oslo og Akershus - Håkon
Eide Gundersen <hakong@naturvernforbundet.no>; Nordre Follo og Enebakk - Christopher Leiknes
<christopher.leiknes@enebakk.kommune.no>; Norges Bondelag - Eline Stokstad Oserud
<eline.stokstad.oserud@bondelaget.no>; Norges Jeger og Fiskeforbund - Kjell Langhus <kjell@rjff.no>;
Norges Skogeierforbund - Ellen Alfsen <ellen.alfsen@skog.no>; Norskog - Carl Gustav Rye-Florentz
<CarlGustaf.Rye-Florentz@lovenskiold.no>; Oslo Idrettskrets - Christine Svoren
<christine.svoren@idrettsforbundet.no>; Oslo kommune (tarjei.johre@oslo.kommune.no)
<tarjei.johre@oslo.kommune.no>; Oslo og Omland friluftsråd - Ingunn Iversen
<Ingunn.ivers@gmail.com>; Representant for velforeningene - Kristin Dale Selvig
<KristinDale.Selvig@lillestrom.kommune.no>; Ringerike, Lier og Hole kommune - Kjetil Kivle
<kjetil.kivle@lier.kommune.no>; Skiforeningen - Espen Jonhougen
<espen.jonhougen@skiforeningen.no>; Viken Idrettskrets - Jon Syversen <jonsyversen54@gmail.com>
Emne: Uttalelse fra Markarådet om Gyrihaugen

Hei,

Se vedlagt oversendelse og uttalelse fra Markarådet om Gyrihaugen.

Med vennlig hilsen

Anine Eitrem Landmark

seniorrådgiver

Statsforvalteren

i Østfold, Buskerud, Oslo og Akershus

klima- og miljøvernavdelingen

Telefon: 69 24 75 14

Mobil: 40 07 62 23

E-post: anine.landmark@statsforvalteren.no

Web: www.statsforvalteren.no/os

Naturvernforbundet

Oslo og Akershus

Naturvernforbundet

Hole og Ringerike

Til: Ringerike kommune
v/hovedutvalget for miljø og arealforvaltning (HMA)

Kopi: Ringerike kommunes postmottak

Ringerike/Oslo, 31. mai 2026

Merknader til HMAs prinsippavklaring om Gyrihaugen

Naturvernforbundet viser til kommunedirektørens innstilling til hovedutvalget for miljø og arealforvaltning 1. juni, saksnr. 32/26 om Gyrihaugen.

Naturvernforbundet mener kommunen har for lavt ambisjonsnivå hva gjelder tilbakeføring av Forsvarets naturinngrep på og ved Gyrihaugen. En videreføring av eksisterende vei helt til riggområdet er ikke nødvendig for skogbruksformål og vil medføre en varig forringelse av Gyrihaugen-områdets opplevelseskvaliteter.

Forsvaret er alene ansvarlig for de omfattende naturinngrep som av Statsforvalteren er erklært uten gyldig dispensasjon fra markaloven, og Forsvaret plikter å gjenopprette skadene.

Naturvernforbundet vil i den kommende høringsprosessen fremme krav om at betydelig større deler av anleggsveien må tilbakeføres til opprinnelige terrengformasjoner, minimum på linje med de planer for tilbakeføring som er foreslått for de siste 220m av veien fra riggområdet til topp-punktet. Naturvernforbundet finner det beklagelig at kommunen ikke har funnet anledning til å involvere organisasjonene i de snart 12 måneder som er gått siden Markarådets hastebehandling i juni 2025.

Restaurering av større deler av anleggsveien til Gyrihaugen vil være til det beste for naturopplevelse, naturmiljø og friluftslivet, og fordelene vil langt overstige ulempene, selv om ny snuplass/vendehammer eventuelt etableres lenger ned i veitraseen. Forslaget om å opprettholde en grusflate på cirka 1 400 m² på den tidligere riggplassen er i alle tilfeller for mye og vil for alltid være et sjenerende fremmedelement.

Vi anmoder Ringerike kommune om å benytte denne eneste muligheten til å kreve størst mulig gjenoppretting av naturinngrepene, slik at Gyrihaugen overlates i en best mulig stand til oss selv og kommende generasjoner.

Med vennlig hilsen

**NATURVERNFORBUNDET
I HOLE OG RINGERIKE**

Ingeborg Bech (sign.)
Styreleder

**NATURVERNFORBUNDET
I OSLO OG AKERSHUS**

Georg Reiss (sign.)
Styreleder

Naturvernforbundet i Oslo og Akershus

Web: naturvernforbundet.no/osloogakershus | E-post: noa@naturvernforbundet.no | Tlf: 22 38 35 20

Til

Ringerike kommune

Angående veien til Gyrihaugen

Veien og inngrepet på toppen av Gyrihaugen har vist seg å være unødvendig. Dårlig saksbehandling hos Forsvarsbygg førte til et stort naturinngrep som har påført en ikonisk høyde på Krokskogen ubotelig skade.

Siden det er staten som har forvoldt skaden er det også på sin plass at staten tar kostnadene ved å tilbakeføre området mest mulig.

Hytteeierne er berørt part

Interessegruppe for hytteeiere i Marka (IHM) representerer hytteeiere i hele Marka, definert som området som er omfattet av markaloven. IHM er også hytteeiernes representant i markarådet. Det er til sammen over 3000 hytter i marka. Flertallet av disse ligger i området som har Gyrihaugen som et naturlig turmål, eller har utsikt til toppen. Det innebærer at mange av våre medlemmer er berørt, til dels sterkt berørt, av det store naturinngrepet på Gyrihaugen.

På siste møte i markarådet ble det presentert en statusoppdatering fra Ringerike kommune:

*«Vi er kjent med at det finnes ulike synspunkter i saken, og ser det derfor som aktuelt å sende saken på høring til relevante instanser og **berørte parter** i etterkant av avklaringen.»*

Vi vil med tyngde påstå at hytteeierne og IHM er en **berørt part** og skal være en del av en høring om tilbakeføring av Gyrihaugen.

Siden vi ikke har blitt invitert til noen høring vil vi her gi uttrykk for våre synspunkter her, og regner med at IHM blir tatt med i den videre saksbehandlingen.

Naturinngrepene

Markarådet fattet i juni i fjor et vedtak om Gyrihaugen. Det er svært sjelden at et samlet råd fatter et slikt vedtak. Enigheten i rådet viser hvor alvorlig alle med interesser i marka mener naturinngrepet er.

IHM vil her legge fram sine synspunkter.

IHM har også tidligere gitt uttrykk for sitt syn på inngrepene. Den gangen tok IHM til orde for mest mulig tilbakeføring, men skisserte også en mulig løsning dersom myndighetene ikke skulle gå inn for full tilbakeføring.

Sett i lys av Statsforvalterens vedtak er forutsetningene for IHMs tidligere vurdering, vesentlig endret. Når tillatelsen er omgjort, og veien i utgangspunktet ikke lenger har gyldig rettslig grunnlag, mener IHM at utgangspunktet må være **full tilbakeføring** av både veianlegget og inngrepene på toppen.

Etter IHMs syn må en eventuell ny vurdering skje som om veien ikke allerede var bygget. At veien nå fysisk ligger i terrenget, bør derfor ikke tillegges vekt som argument for at den skal bli liggende. Dersom man normalt ikke ville gitt tillatelse til å bygge en slik vei i Marka i dag, bør man heller ikke gjøre den lovlig i ettertid bare fordi inngrepet allerede er gjennomført.

Naturnedbygging er et viktig politisk tema. Regjeringen har sagt at «vi må stanse bit-for-bit-nedbygging». Når det i tillegg gjelder et helt unødvendig inngrep, bør en strekke seg langt for å tilbakeføre toppen av Gyrihaugen.

Dersom kommunen, til tross for dette, skulle utrede eller anbefale delvis bevaring av veien, mener IHM at følgende må være absolutte minimumsvilkår.

Dette må ikke forstås som at IHM aksepterer at veien er lovlig anlagt, men som et subsidiært syn dersom full tilbakeføring ikke blir valgt av kommunen og akseptert av Statsforvalteren.

Toppen og den øverste delen av veien

Dette gjelder selve toppområdet og den øverste delen av veien, fra området lokalt omtalt som «Storgata» — den smale passasjen etter den bratteste oppstigningen — og opp til toppen.

IHM mener at:

- toppen må tilbakeføres i størst mulig grad
- fagmiljøer med kompetanse på naturrestaurering/rewilding bør delta i arbeidet
- toppen bør få sin naturlige profil tilbake, og ikke bli stående med det såkalte

- «Gyrihakket»
- veitraseen opp mot toppen bør fjernes
- skjæringer og fyllinger bør tilbakeføres og legges til rette for naturlig gjengroing
- det bør ikke tillates nye konstruksjoner på toppen
- skader i terrenget bør repareres og legges til rette for gjengroing
- det bør etableres fysisk sperring, for eksempel med steiner, slik at motorisert ferdsel til toppen hindres

Etter IHMs syn vil dette være nødvendig for å sikre naturopplevelsen i toppområdet, der svært mange ferdes på stier og løyper.

Gjenværende vei, fra «Storgata» og ned til Gaupeskarveien

Dersom deler av veien mot IHMs primære syn likevel blir liggende, mener vi at følgende vilkår må gjelde:

- Veien skal ikke tilrettelegges eller vedlikeholdes for ordinær motorisert ferdsel
- Motorisert ferdsel må fysisk hindres, med unntak for nødvendig skogsdrift, preparering av skiløype og helt nødvendig vedlikehold av eventuelle installasjoner. Veibredden må reduseres til det som er strengt nødvendig for terrenggående skogsmaskiner og skiløype
- Autovern må fjernes
- Fyllinger og sidearealer må legges til rette for raskest mulig gjengroing
- Traséen skal ikke vinterbrøytes

Motorisert ferdsel i dag

For IHM er det helt avgjørende å hindre motorisert ferdsel utover nødvendig skogsdrift og eventuelt helt nødvendig vedlikehold. Erfaringene med veien så langt viser at det har vært krevende å overholde forutsetningene som lå til grunn:

- veien har i mange og lange perioder stått ulåst
- motorisert trafikk til toppen har ikke vært begrenset til skogsdrift og anleggsdrift

- om vinteren har skiløypa flere ganger blitt brøytet bort, til tross for at det ikke har vært drevet skogsdrift

Vi ser fram til å bli involvert i den videreprosessen med tilbakeføring av Gyrihaugen slik at den miljøkriminaliteten staten har utført, ikke setter varige spor.

Hilsen

Interessegruppe for hytteeiere i Marka

Torgny Hasås, leder

Kopi:

Markarådet

Forsvarsbygg

Statsforvalteren i Østfold, Buskerud, Oslo og Akershus

STATSFORVALTEREN I ØSTFOLD, BUSKERUD, OSLO OG AKERSHUS
POSTBOKS 325
1502 MOSS

Oslo, 8. mai 2026

Sak nr.: 26-5273
Ansvarlig advokat: Peder Landfald

Klage på omgjøringsvedtak om opphevelse av tillatelse til veibygging – sak nr. 2024/22886

1. INNLEDNING

Vi viser til Statsforvalteren i Østfold, Buskerud, Oslo og Akershus («**Statsforvalteren**») sitt vedtak 19. april 2026 i sak 2024/22886, der Statsforvalteren omgjør sitt eget vedtak 14. februar 2025 om innvilgelse av Losby Bruk AS («**Losby Bruk**») sin søknad om bygging av landbruksvei. Omgjøringsvedtaket ble mottatt i Altinn mandag 20. april 2026. Vårt firma representerer Losby Bruk.

Losby Bruk påklager med dette Statsforvalterens vedtak 19. april 2026. Klagen knytter seg til den delen av Statsforvalterens vedtak som omgjør tidligere vedtak 14. februar 2025 om å gi tillatelse til veibygging.

Saken gjelder søknad om bygging av vei som er viktig for Losby Bruk i forbindelse med omlegging til et mer stedstilpasset skogbruk, herunder ulike hogstformer i foryngelseshogstene. Lukkede hogster er en mer intensiv driftsform som krever bedre veidekning enn dagens situasjon. Derfor er det viktig å få bygget den omsøkte veien.

Losby Bruk gjør gjeldende at tillatelsen til å bygge skogsbilvei er gyldig. Selv om det er en isolert saksbehandlingsfeil at Statsforvalteren ikke la tilstrekkelig vekt på det lokale selvstyret, jf. forvaltningsloven (fvl.) § 34 annet ledd, har ikke feilen virket bestemmende på vedtakets innhold. Tillatelsen er derfor gyldig, jf. fvl. § 41. Losby Bruk viser til at det ikke gir mening å vektlegge det kommunale selvstyret, når det kommunale selvstyret har vektlagt utenforliggende hensyn og gått utenfor rammene av det lovbundne skjønnet etter forskrift om planlegging og godkjenning av landbruksveier (landbruksveiforskriften) § 3-2.

I punkt 2 gis en redegjørelse av sakens bakgrunn. Deretter følger klagers anførsler under punkt 3.

2. SAKENS BAKGRUNN

Losby Bruk eier gnr. 91 bnr. 1 i Lørenskog kommune («**Eiendommen**»). Den 17. juni 2022 søkte Losby Bruk om tillatelse til å bygge en skogsbilvei på Eiendommen. Tiltaket er viktig for å kunne ha tilstrekkelig veidekning på Eiendommen, avvirke hogstmodent tømmer og legge til rette for et mer stedstilpasset skogbruk med bruk av lukkede hogstformer.

Byggesaksavdelingen i Lørenskog kommune ga tillatelse etter markaloven til å bygge veien 12. april 2023. Det ble deretter gjennomført høring i medhold av landbruksveiforskriften. Etter grundig

saksforberedelse av kommunens administrasjon, innstilte kommunedirektøren på å innvilge søknaden. I innstillingen til kommunestyret fremgår blant annet følgende:

«Losby bruk AS søker om å bygge en 3,86 km lang skogsbilvei for tømmerbil med henger i den vestre delen av eiendommen, da den mangler veidekning. Det er 100 % landbruksnytte i veien. Oppgradering og nybygging av landbruksvei er landbrukstiltak og i tråd med kommuneplanens arealformål. Tiltaket ligger i marka. Det er gitt tillatelse til tiltaket etter markaloven § 14.

Skogområdet som dekkes av den omsøkte veien er stort, med ca. 50 000 m³ hogstmoden, og nær hogstmoden, skog. Tilgang til området for hogst, uttransport av tømmer og også framtidig skogpleie som planting, ungsogpleie og tynning er nødvendig.

[...]

Kommunedirektøren vurderer at omsøkt landbruksvei til skogbruksformål sikrer landbruksfaglige helhetsløsninger og i tilstrekkelig utstrekning tar hensyn til miljøverdier.

Ved vurderingen har kommunedirektøren særlig lagt vekt på at skogen som skal skjøttes, er å betrakte som kulturskog som sist ble flatehogd i perioden fra 1940 til 1970-tallet. For at skognæringen skal kunne drives på en rasjonell og økonomisk måte, kreves det tilgang til skogarealene gjennom et godt utbygd veinett til dagens driftsløsninger. Bærekraftig skogbruk innebærer økonomisk overskudd og ivaretagelse av miljøverdier. Det er å forvente at nye hogstmetoder kan føre til færre flatehogster med et godt veisystem i skogen.»

Da saken ble behandlet politisk av kommunestyret 15. mai 2024, ble søknaden avslått. Kommunestyret begrunnet vedtaket på følgende måte:

«Søknad om bygging av Dammyrveien på gnr. 91 bnr. 1 i Lørenskog kommune, jf. søknad datert 17. juni 2022 godkjennes ikke. Den omsøkte veien er permanent nedbygging av natur og et for stort inngrep i Østmarka.

Eableringen av skogsbilveien vil være et for omfattende, permanent inngrep i naturen og landskapet i dette området. Det vil bli flere skjæringer og fyllinger langs veistrekningen, og det er planlagt flere snuplasser og møteplasser, slik at anlegget vil få stor nærvirkning. En vei inn i dette området vil etter kommunens skjønn ha svært negative konsekvenser for det kupert landskapet. Hensynet til naturen og landskapet i dette området veier tyngre enn hensynet til landbrukets behov for skogsbilvei.»

Losby Bruk påklaget vedtaket 4. juni 2024. Kommunestyret opprettholdt vedtaket i møte 18. september 2024. Begrunnelsen var at landbruksveien *«ligger i et område i Østmarka som er fritt for synlige inngrep og utgjør et verdifullt friluftsområde»*. Videre viste kommunestyret til Strategi for naturmangfold i Lørenskog kommune hvor det fremgår at *«I Lørenskog, der store deler av kommunen ligger innenfor markagrensa, er markaloven og markaforskriften viktige for å ivareta naturmangfold og friluftsliv. Natur- og friluftshensyn er styrende for praktiseringen av markaloven, og gis forrang over annen bærekraftig bruk»*. Lørenskog kommune opprettholdt avslaget *«på et helhetlig grunnlag hvor natur- og friluftshensyn er veid opp mot de inngrepene en irreversibel vei vil innebære.»*

Kommunestyret sendte klagen til Statsforvalteren for endelig avgjørelse 23. september 2024. I klagevedtak 14. februar 2025 opphevet Statsforvalteren kommunestyrets avslag som ugyldig med den begrunnelse at vedtaket bygde *«på et uriktig rettslig grunnlag»*. Statsforvalteren skrev følgende på side 14:

«Utgangspunktet for kommunestyrets vurdering var ikke om veiltaket sikrer landbruksfaglige helhetsløsninger, samtidig som tiltaket tar tilstrekkelig hensyn til miljøverdiene innenfor rammen av et bærekraftig skogbruk etter skogbruksloven. Markaloven er også feilaktig trukket inn i saken.

Vedtaket er følgelig ugyldig, og må oppheves.»

Statsforvalteren konkluderte med at det var gode grunner for at Statsforvalteren skulle treffe nytt realitetsvedtak i saken. I den videre vurderingen gjorde Statsforvalteren en avveining av de ulike hensyn som gjør seg gjeldende i saken, i tråd med landbruksveiforskriften § 3-2. Det fremgår blant annet følgende på side 16:

«Veiltaket er planlagt for å sikre skogfaglige helhetsløsninger. Det er tatt tilstrekkelig hensyn til miljøverdiene under planleggingen av veien, samtidig som økonomien i veiprojektet er ivaretatt. Den planlagte skogsbilveien oppfylder kravene til et bærekraftig skogbruk etter skogbruksloven. Slike skogsbilveier er lovlige etter landbruksveiforskriften. Når kommunen som skogbruksmyndighet, ikke står fritt ut fra saksforholdet, til å velge mellom å avslå eller innvilge veisøknaden fra Losby Bruk, så tilsier ikke hensynet til det kommunale selvstyret at saken må sendes tilbake til kommunen for ny vurdering. Innenfor det geografisk avgrensede området Marka, som er omfattet av markaloven og markaforskriften, skal klageinstansen også sikre en felles praksis på tvers av kommunene.»

Etter en helhetlig vurdering ble det truffet vedtak om å innvilge søknaden om bygging av veien.

Østmarkas Venner og Norges Naturvernforbund klaget Statsforvalterens vedtak inn for Sivilombudet 12. mars 2025. Dagen etter ble det sendt en ny klage til Sivilombudet fra Naturvernforbundet i Oslo og Akershus og Naturvernforbundet i Lørenskog.

Sivilombudet kom med uttalelse i saken 4. mars 2026, der Statsforvalteren ble bedt om å behandle saken på nytt. Sivilombudet konkluderte med at *«Statsforvalterens vedtak bygger på en uriktig forståelse av landbruksveiforskriften § 3-2»*, og at en konsekvens av dette var at Statsforvalteren ikke hadde overholdt kravet i fvl. § 34 annet ledd tredje punktum om å *«legge stor vekt på hensynet til det kommunale selvstyre»* ved prøvingen av kommunens frie skjønn, jf. avsnitt 105.

I Sivilombudets uttalelse fremgår følgende i avsnitt 88:

«Slik ombudet ser det, trekker landbruksveiforskriftens ordlyd, formål og system i retning av at vurderingen av om veien skal tillates, er å anse som fritt skjønn. Som nevnt vil skjønnsutøvelsen likevel måtte holde seg innenfor rammen av saklige hensyn etter landbruksveiforskriften, og de retningslinjene som fremgår av forskriften må trekkes inn i vurderingen.»

Sivilombudet konkluderte med at statlige klageinstanser, som følge av at vurderingen er å anse som fritt skjønn, *«må legge stor vekt på hensynet til det lokale selvstyret ved prøvingen, jf. forvaltningsloven § 34 andre ledd tredje punktum»*, jf. avsnitt 89.

Det presiseres at Sivilombudet kun konkluderte med at Statsforvalteren ikke hadde overholdt kravet i fvl. § 34 annet ledd tredje punktum om å legge stor vekt på hensynet til det kommunale selvstyret. Sivilombudet fant ikke *«grunn til å ta stilling til om kommunens vurdering og begrunnelse i avslagsvedtaket er i tråd med utgangspunktene i landbruksveiforskriften»*, jf. avsnitt 106 (understreket her).

I lys av Sivilombudets uttalelse vurderte Statsforvalteren saken på nytt. I vedtak 19. april 2026 besluttet Statsforvalteren å omgjøre sitt opprinnelige vedtak om tillatelse til veibyggingen. Det fremgår blant annet følgende av Statsforvalterens vurdering på side 5-6:

«I denne klagesaken har Statsforvalteren i begrunnelsen for vedtaket om omgjøring fra avslag til en tillatelse ikke lagt tilstrekkelig vekt på kommunestyrets syn på veisøknaden, og har heller ikke gitt en begrunnelse i henhold til fvl § 34 andre ledd fjerde punktum for hvorfor det kommunale selvstyret ikke i større grad ble respektert, når man sto overfor valget etter fvl. § 34 siste ledd om å treffe et endelig vedtak eller sende saken tilbake til kommunen for ny søknadsbehandling.»

[...]

Statsforvalteren konkluderer etter dette med at Statsforvalterens begrunnelse dermed tilsier at det er lagt til grunn en uriktig forståelse av landbruksveiforskriften, med den konsekvens/følgefeil at det ikke er gjort en forsvarlig avveining opp mot plikten i forvaltningsloven § 34 til å legge stor vekt på hensynet til det kommunale selvstyre. Vi kan ikke helt utelukke at feilen kan få betydning for det endelige resultatet i saken og vi finner derfor at vårt vedtak om omgjøring av avslag til tillatelse er ugyldig. Vilkåret i forvaltningsloven § 35 første ledd bokstav c er følgelig oppfylt.»

Vedtaket om å tillate veibyggingen ble følgelig opphevet. Samtidig ble vedtaket om å oppheve kommunestyrets vedtak om avslag stående. Saken ble dermed sendt tilbake til kommunestyret for ny behandling.

3. IKKE ADGANG TIL OMGJØRING UTEN KLAGE ETTER FORVALTNINGSLOVEN § 35

Losby Bruk gjør gjeldende at omgjøringsvedtaket 19. april 2026 må oppheves som ugyldig. Etter Losby Bruk sitt syn har ikke saksbehandlingsfeilen virket bestemmende for innholdet i vedtaket 14. februar 2025. Det opprinnelige vedtaket av 14. februar 2025 er derfor gyldig.

3.1 Adgangen til å omgjøre vedtak etter forvaltningsloven § 35

Statsforvalteren har omgjort sitt opprinnelige vedtak med henvisning til fvl. § 35 første ledd bokstav c. Det fremgår her at omgjøring kan skje uten klage dersom «*vedtaket må anses ugyldig*». Det er dermed ikke tilstrekkelig at vedtaket lider av en saksbehandlingsfeil.

Det følger av langvarig rettspraksis at det ikke foreligger ugyldighet ved vedtak som følge av saksbehandlingsfeil, med mindre feilen «*kan ha virket bestemmende på vedtakets innhold*», jf. fvl. § 41, jf. HR-2017-2247-A avsnitt 91 flg. Prinsippet i fvl. § 41 innebærer at et vedtak som lider av en saksbehandlingsfeil likevel er gyldig «*når det er grunn til å regne med at feilen ikke kan ha virket bestemmende på vedtakets innhold*».

Etter Høyesteretts praksis beror ugyldighetsspørsmålet på om det «*ut fra de konkrete forholdene i saken – bevissituasjonen – [må] være en reell mulighet for at feilen har fått betydning for vedtakets innhold*», jf. HR-2017-2247-A avsnitt 97. Hvis dette ikke er tilfellet, altså at det ikke er en reell mulighet for at feilen har fått betydning for vedtakets innhold, er det ikke adgang til å omgjøre vedtaket etter fvl. § 35 første ledd bokstav c, jf. § 41.

Både Sivilombudet og Statsforvalteren har vurdert at Statsforvalteren ikke la tilstrekkelig vekt på kommunestyrets syn da de behandlet klagen om veibyggingen, og at det heller ikke ble gitt noen begrunnelse for hvorfor det kommunale selvstyre ikke ble respektert. Statsforvalteren vurderer at det ikke er gjort en forsvarlig avveining opp mot plikten i fvl. § 34, og at det derfor foreligger en saksbehandlingsfeil ved vedtaket.

Losby Bruk er enig i at mangelen på vektlegging av kommunestyrets syn, og manglende begrunnelse for hvorfor det kommunale selvstyre ikke ble respektert, utgjør en isolert saksbehandlingsfeil etter forvaltningsloven. Etter Losby Bruk sitt syn, foreligger det imidlertid ingen reell mulighet for at denne feilen har fått betydning for vedtakets innhold. Losby Bruk skal begrunne dette nedenfor.

3.2 Landbruksveiforskriften § 3-2

Etter Losby Bruk sitt syn foreligger det ikke faktiske forhold som tilsier at søknaden om landbruksvei avslås.

Skogbruksloven § 7 regulerer adgangen til å bygge veier i skogen. Bestemmelsen lyder:

«Bygging og ombygging av vegar til skogbruksformål kan berre gjennomførast etter løyve frå kommunen.

Planlegging, bygging og ombygging skal skje på ein måte som tek omsyn til viktige miljøverdiar og som sikrar landbruksfaglege heilskapsløysingar. Det skal leggjast vekt på å oppnå eit rasjonelt vegnett, der det også blir teke omsyn til den nytten vegen kan få for anna næringsverksemd knytt til landbrukseigedommane.

Departementet kan gi nærare forskrifter om planlegging, godkjenning og bygging av skogsvegar og av andre anlegg og tekniske inngrep knytte til skogbruk.»

Landbruksveiforskriften er vedtatt med hjemmel i skogbruksloven § 7. Formålet med forskriften fremgår av § 1-1:

«Formålet med denne forskriften er å sikre at planlegging og bygging av landbruksveier skjer på en måte som skal gi landbruksfaglige helhetsløsninger. Det skal samtidig legges vekt på hensynet til miljøverdier som naturmangfold, landskap, kulturminner og friluftsliv, hensynet til fare for flom, erosjon og løsmasseskred, samt andre interesser som blir berørt av veiframføringen.» (Understreket her)

Landbruksveiforskriften § 3-2 gir nærmere krav til innholdet i kommunens vedtak for søknader om bygging av landbruksveier. Bestemmelsens første til tredje ledd lyder:

«Saker som behandles etter denne forskriften skal undergis landbruksfaglige og miljøfaglige vurderinger, jf. § 1-1, og hvor det blant annet skal legges vekt på:

- a. helhetsløsninger for landbruksvirksomhet og andre formål veien tjener, uavhengig av eiendomsgrenser,
- b. konsekvenser som bygging, ombygging og bruk av veien vil ha for miljøverdier,
- c. faren for flom, erosjon og løsmasseskred.

Når saken er ferdig forberedt, skal kommunen enten fatte vedtak om å godkjenne veiutformingen, byggingen eller ombyggingen, sette vilkår for godkjenningen, jf. § 3-3, eller nekte hele eller deler av veianlegget bygget eller ombygget. Vedtaket må bygge på at de landbruksressurser veien har betydning for skal kunne brukes på en rasjonell og regningssvarende måte.

Det skal framgå av vedtaket at det er gjort vurderinger i samsvar med naturmangfoldloven § 7.» (Understreket her)

Sivilombudet skriver i sin uttalelse at vurderingen av om en landbruksvei skal tillates, jf. landbruksveiforskriften § 3-2 er å anse som fritt skjønn. Likevel vil skjønnsutøvelsen «måtte holde seg innenfor rammen av saklige hensyn etter landbruksveiforskriften, og de retningslinjene som fremgår av forskriften må trekkes inn i vurderingen», jf. avsnitt 88.

Om de hensyn som må tas i betraktning skriver Sivilombudet blant annet i avsnitt 73 og 78:

«Andre ledd andre punktum synes i noe større grad å regulere innholdet i kommunens vedtak. Bestemmelsen synes å forutsette at kommunens avgjørelse – enten den går ut på å avslå eller innvilge søknaden – må legge til rette for en «rasjonell og regningssvarende» bruk av landbruksressursene i områdene veien vil betjene.

[...]

Med andre ord angir forskriften hvilke hensyn som må tas i betraktning ved vurderingen av om tillatelse skal gis. Dersom kommunens vurdering ikke tar utgangspunkt i de nevnte hensynene, kan det få betydning for gyldigheten av kommunens vedtak.» (Understreket her)

Forskriften angir ikke hvordan de ulike hensynene skal avveies mot hverandre. Landbruksdirektoratet har imidlertid utdypet dette i direktoratets veileder 15. oktober 2021 til landbruksveiforskriften § 3-2:

«Kommunen kan ikke gjøre vedtak som resulterer i at de landbruksressurser som veien har betydning for ikke kan drives regningssvarende. Men innenfor rimelige grenser må søkeren akseptere at kommunens vedtak kan føre til økonomiske konsekvenser.

Kommunen kan avslå en søknad hvis det ikke er tatt tilstrekkelig hensyn til landbruksfaglige løsninger og det helhetlige veibehovet.» (Understreket her)

I foreliggende sak er det sendt søknad om en landbruksvei som klart medfører en regningssvarende drift av landbruksressursene. Dette er også bekreftet i administrasjonens saksfremstilling i Lørenskog kommune, og av Statsforvalteren i vedtak 14. februar 2025.

Losby Bruk sitt syn på landbruksveiforskriften § 3-2, samt uttalelsene i Landbruksdirektoratets veileder, støttes av Landbruks- og matdepartementet og Kommunal- og distriktsdepartementet sin uttalelse til Sivilombudet (sisert i uttalelsens avsnitt 92). Departementene uttaler blant annet følgende:

«Departementene legger etter dette til grunn at vurderingen som skal gjøres etter landbruksveiforskriften § 3-2 er lovbundet i den forstand at det skal legges vekt på en rekke konkrete momenter. Avveiningen mellom momentene må forvaltningen foreta i den enkelte saken, men skogbrukslova § 1 og § 7 annet ledd innebærer at næringsaspektet har stor vekt. Hensynet til ulike miljøverdier er relevante og kan begrunne et avslag, men har en noe mindre framtrekkende plass i avveininger etter loven enn næringsaspektet.»

Selv om vurderingen etter landbruksveiforskriften § 3-2 er å anse som et fritt skjøn, er det med dette klart at det kommunale selvstyret er strengt begrenset gjennom de hensyn som må vektlegges i vurderingen. Forskriften angir uttrykkelig hvilke landbruksfaglige og miljøfaglige hensyn som skal inngå i vurderingen, og annet ledd stiller krav til at vedtaket må bygge på at de landbruksressurser veien har betydning for skal kunne brukes på en rasjonell og regningssvarende måte.

Som Sivilombudet uttaler, vil det derfor få betydning for gyldigheten av kommunens vedtak dersom de angitte hensynene i § 3-2 ikke er vurdert.

Vi vil i punkt 3.3 redegjøre for at de hensynene som har blitt trukket frem av Lørenskog kommune ligger langt utenfor vurderingstemaet i landbruksveiforskriften § 3-2, og at de angitte hensynene ikke er vurdert. Det gir da begrenset mening å vektlegge det kommunale selvstyret, når det lokale selvstyret tar utenforliggende hensyn, og ikke holder seg innenfor rammene av § 3-2.

3.3 Lørenskog kommune har gått langt utenfor rammene av det frie skjønnet

Etter Losby Bruk sitt syn har ikke Statsforvalteren grunnlag for å oppheve sitt eget vedtak av 14. februar 2025 som ugyldig. Som nevnt, er Losby Bruk enig i at det er en isolert saksbehandlingsfeil at det ikke fremkom av det opprinnelige vedtaket om hensynet til det kommunale selvstyret var vurdert. Denne feilen har imidlertid ikke hatt betydning for vedtakets innhold, jf. fvl. § 41, idet kommunestyrets skjønsmessige vurdering uansett lå langt utenfor rammene som følger av landbruksveiforskriften § 3-2.

Kommunestyrets avslag legger vekt på hensynet til at landbruksveien vil være et for stort inngrep i naturen. Det fremgår ingen steder av vedtaket at kommunestyret har vurdert Losby Bruk sitt faktiske behov for å anlegge veien. Kommunestyret skriver at de «har avslått søknaden om landbruksvei på et helhetlig grunnlag hvor natur- og friluftshensyn er veid opp mot de inngrepene en irreversibel vei vil innebære». Videre har kommunestyret lagt til grunn at natur- og friluftshensyn skal «gis forrang over annen bærekraftig bruk».

Statsforvalteren skriver følgende om kommunestyrets avslag i vedtak 19. april 2026 på side 7-8:

«Landbruksveiforskriften § 3-2 omhandler vedtakets innhold, og sier at saken som behandles etter forskriften skal undergis landbruksfaglige- og miljøfaglige vurderinger. Kommunestyret har i begrunnelsen for avslaget vurdert de miljøfaglige sidene, men de skogfaglige vurderingene fremgår ikke av begrunnelsen. Vedtaket mangler en helhetlig vurdering av veien og de interesser og arealer den skal betjene.

[...]

Losby Bruk viser i søknaden til konsekvensene av skogsdrift i et kupert landskap med og uten vei. Uten vei må Losby Bruk basere seg på flatehogst, og med dagens klimaforhold gir det økt risiko for omfattende kjørespor. Tynning og lukket hogst er heller ikke et økonomisk alternativ uten vei. Når kommunestyret velger å avslå søknaden, så må begrunnelsen vise at også de skogfaglige forholdene er vurdert.

For di saken bærer preg av et stort offentlig engasjement som klart gir uttrykk for motforestillinger til anleggelse av landbruksvei, men som også til dels må oppfattes som ønsker om bevaring av skogen, altså motforestillinger mot hogst i seg selv, er det vanskelig å utelukke at avslaget etter landbruksveiforskriften også kan være motivert av et ønske om å forhindre eller begrense hogsten i området. Det er derfor etter Statsforvalterens syn viktig at det i kommunestyrets egen begrunnelse klart kommer frem hvordan flertallet anser at de landbruksressurser veien har betydning for, skal kunne brukes på en rasjonell og regningssvarende måte.»

Losby Bruk er enig med Statsforvalteren her. Kommunestyret har ikke gjort de avveiningene som kreves etter forskriften, men har feilaktig avveid hensynet til natur og friluftsliv «*opp mot de inngrepene en irreversibel vei vil innebære*», en vurdering forskriften ikke legger opp til. Hensynet til naturen synes å være det bærende elementet i kommunens vedtak, og næringsaspektet er ikke hensyntatt i det hele tatt.

Dette er heller ikke i tråd med Sivilombudets forståelse av forskriften. Som nevnt uttaler Sivilombudet at landbruksveiforskriften § 3-2 legger opp til at kommunens avgjørelse «*må legge til rette for en 'rasjonell og regningssvarende' bruk av landbruksressursene i områdene veien vil betjene*» (avsnitt 73).

Hvis kommunens frie skjønn skulle vært så vidt som Lørenskog kommune synes å legge til grunn i sitt avslag, ville man fått en praksis i Norge der det er helt opp til hver enkelt kommune om man ønsker å tilrettelegge for en bærekraftig drift av skogen eller ikke. Som Losby Bruk anførte i sin søknad om å anlegge den aktuelle landbruksveien, kreves det god veidekning i skogen for å kunne sikre et variert og nyansert skogbruk. For å tilpasse seg friluftslivet, begrense flatestørrelse, variere hogstformer og begrense kjørespor, er god veidekning helt avgjørende.

Lav veitetthet fører til redusert lønnsomhet for skogeierne. Lange driftsveilengder vil medføre lang terrengkjøring, større hogstflater og sjeldnere drift. Dette beveger skogbruket i helt motsatt retning av de ambisjonene som ligger i Norsk PEFC Skogstandard og gjeldende skogbrukspolitik. Det vil heller ikke være økonomisk lønnsomt for skogeiere å gjennomføre hogst, noe som i realiteten medfører et erstatningsfritt vern av skogarealer.

Skogbruket i Norge er en del av en sammensatt verdikjede, og forsyningssikkerhet for industrien er viktig. For å sikre en enhetlig skogpolitikk, må rammene for kommunens skjønnsutøvelse være klare, slik de er i landbruksveiforskriften. Noe annet er ikke i tråd med de målene lovgiver har satt etter skogbruksloven.

Det er disse avveiningene som må vurderes opp imot hensynet til miljøverdier som naturmangfold, landskap, kulturminner og friluftsliv, når en kommune behandler søknader om etablering av landbruksveier. Hvis man i den konkrete saken vurderer at hensynet til naturen veier så tungt at

hensynet til landbruksfaglige helhetsløsninger må settes til side, må dette saklig begrunnes innenfor rammene av § 3-2.

Hvis kommunens frie skjønn var så vidt at det var opp til den enkelte kommune om de ønsker skogsbilveier eller ikke, ville dette medført stor uforutsigbarhet for skogeiere i Norge som driver en lovlig og legitim næring.

3.4 Saksbehandlingsfeilen har ikke hatt betydning for vedtakets innhold

Som Sivilombudet skriver i sin uttalelse, vil det få betydning for gyldigheten av kommunens vedtak dersom kommunens vurdering ikke tar utgangspunkt i de hensynene som nevnes i landbruksveiforskriften.

Med grunnlag i de rettslige rammene som følger av landbruksveiforskriften § 3-2, jf. punkt 3.2 ovenfor, og at kommunestyrets vurderingstema var anlagt langt utenfor disse rammene, jf. punkt 3.3, er det klart at kommunens vedtak var ugyldig. Ugyldigheten knytter seg dels til feil rettsanvendelse, og dels til at kommunen tok utenforliggende hensyn og la avgjørende vekt på disse. Det var derfor riktig av Statsforvalteren å oppheve kommunens vedtak som ugyldig.

Av samme grunn var det korrekt av Statsforvalteren å gi tillatelse til bygging av skogsbilveien i samme vedtak. Dette hadde Statsforvalteren materiell kompetanse til, jf. fvl. § 34 fjerde ledd. Med henvisning til at saken var godt opplyst landbruksfaglig og miljøfaglig, og at kommunestyrets begrunnelse var ugyldig, var dette det eneste forvaltningsrettslige forsvarlige alternativet. Det vises i denne sammenheng til Woxholth *Forvaltningsrett* (2011) 4. utgave side 561:

«På den annen side bør klageinstansen av hensyn til tidsfaktoren alltid treffe nytt realitetsvedtak selv i saker som er rimelig oversiktlige. Det samme bør skje dersom klageinstansen har mistanke om at underinstansen vil trenere saken i klagerens disfavør, fordi det har gått prestisje i den, eller fordi andre grunner kan tale for at klageren ikke vil få korrekt behandling hvis saken blir tatt opp på nytt. Dersom underinstansen har vist til flere grunnlag på en måte som kan gi foranledning til å tro at det har foreligget vikarierende begrunnelser for et avslag, kan det også være rimelig at vedtaket treffes av klageinstansen.»

Losby Bruk mener at disse hensynene i sterk grad gjorde seg gjeldende på vedtakstidspunktet i februar 2025, og at de fortsatt gjør seg gjeldende. Da Statsforvalteren ga tillatelsen 14. februar 2025, hadde det gått nesten tre år siden Losby Bruk hadde sendt søknaden. På samme måte som fremhevet av Woxholth, mener Losby Bruk at det også foreligger vikarierende begrunnelser for kommunens avslag, som ligger utenfor de lovbundne rammene som landbruksveiforskriften § 3-2 oppstiller. Det vises i denne sammenheng til at kommunens avslag knytter seg til et ønske om å gi natur- og friluftsinnteresser *«forrang over annen bærekraftig bruk»*.

Losby Bruk opplever også et stort engasjement fra kommunens politikere i nyhetssaker, debattinnlegg og sosiale medier, som knytter seg til nettopp de begrunnelsene som det ikke er anledning til å vektlegge. Engasjementet står i direkte motstrid med landbruksfaglige vurderinger som er gjort av hhv. kommunens administrasjon og Statsforvalterens landbruksavdeling. Når et kommunestyre går imot den faglige vurderingen fra egen administrasjon, og landbruksveiforskriften § 3-2 som binder kommunen til å vurdere landbruks- og miljøfaglige hensyn, må det forutsettes at kommunestyret innehar nødvendig fagkompetanse. Kommunestyret kan med andre ord ikke basere seg på frirettslig synsing løst fra jussen, landbruksfaglig og miljøfaglig kompetanse.

Med grunnlag i det offentlige engasjementet, fremstår det derfor som at sentrale lokalpolitikere er av den oppfatning at det er opp til kommunen å bestemme om man ønsker seg skogsbilvei eller ikke. Det vises også til at Lørenskog kommunes ordfører i media tar Sivilombudets uttalelse til inntekt for at kommunen fritt kan bestemme hvorvidt det skal bygges landbruksvei. Dette er feil.

Videre viser Losby Bruk til at sentrale lokalpolitikere synes å tilta seg en rolle som sentral miljømyndighet. Det vises til uttalelser som at natur- og friluftshensyn *«skal gis forrang over annen bærekraftig bruk»*, og at *«Hensynet til naturen og landskapet i dette området veier tyngre enn*

hensynet til landbrukets behov». Som Statsforvalteren påpeker i omgjøringsvedtaket 19. april 2026, er dette en type vedtak som departementet er gitt myndighet til å treffe i medhold av markaloven § 11. Kommunestyret kan ikke benytte landbruksveiforskriften til å treffe slike vedtak.

På denne bakgrunn er det Losby Bruk sin klare oppfatning at det var riktig av Statsforvalteren å «skjære gjennom» og innvilge søknaden om bygging av landbruksvei. Ovenstående bekrefter etter Losby Bruk sitt syn at det foreligger grunner som kan tale for at klageren ikke hadde fått korrekt behandling hvis saken hadde blitt tatt opp på nytt.

Statsforvalterens saksbehandlingsfeil består alene i at det kommunale selvstyret ikke er tillagt tilstrekkelig vekt, og at de heller ikke har begrunnet hvorfor dette hensynet måtte vike i den foreliggende saken. Statsforvalteren skriver at de «*ikke helt [kan] utelukke at feilen kan få betydning for det endelige resultatet i saken og vi finner derfor at vårt vedtak om omgjøring av avslag til tillatelse er ugyldig*». Losby Bruk er uenig i dette.

Statsforvalteren har ikke foretatt noen vurdering av om det, på bakgrunn av de konkrete forholdene i saken, er en reell mulighet for at feilen har fått betydning for vedtakets innhold, jf. HR-2017-2247-A avsnitt 97. Det er først hvis dette er tilfellet at det er adgang til å omgjøre vedtaket.

Dersom Statsforvalteren skulle lagt større vekt på det lokale selvstyret, ville Statsforvalteren blitt tvunget til utføre feil rettsanvendelse av landbruksveiforskriften § 3-2. Følgelig har ikke denne feilen hatt betydning for vedtakets innhold.

Hvis Statsforvalteren hadde hensyntatt kommunens frie skjønn, men begrunnet hvorfor det her var særlig grunnlag for å fravike kommunens avslag, ville vedtakets innhold vært det samme. Dette kan derfor heller ikke ha hatt betydning for vedtakets innhold.

Når kommunen gikk så langt utover rammene for det frie skjønnet, var det svært gode grunner for at Statsforvalteren måtte oppheve kommunestyrets vedtak og fatte nytt vedtak i tråd med prinsippene i landbruksveiforskriften. Etter Losby Bruk sitt syn gir det ikke mening å skulle vektlegge det kommunale selvstyret, når det kommunale selvstyret dels legger til grunn feil rettsanvendelse og dels tar utenforliggende hensyn. Det er ingen grunn til å tro at en vektlegging av det kommunale selvstyret i et slikt tilfelle ville gitt et annet resultat.

Etter Losby Bruk sitt syn, er det derfor ingen reell mulighet for at saksbehandlingsfeilen har fått betydning for innholdet i Statsforvalterens vedtak. I dette tilfellet forelå det derimot gode grunner til å treffe nytt realitetsvedtak.

Statsforvalterens vedtak 14. februar 2025 om å tillate byggingen av skogsbilveien er følgelig gyldig, jf. fvl. § 41. Med grunnlag i ovenstående hadde ikke Statsforvalteren adgang til å omgjøre dette vedtaket etter fvl. § 35 første ledd bokstav c. Omgjøringsvedtaket 19. april 2026 må derfor anses ugyldig og oppheves.

3.5 Hensynet til Losby Bruk, innrettelseshensyn, mv.

Som det fremgår ovenfor, mener Losby Bruk at Statsforvalterens vedtak om å gi tillatelse er gyldig. For det tilfelle tillatelsen likevel anses ugyldig, gjør Losby Bruk gjeldende at tillatelsen ikke skulle blitt omgjort etter fvl. § 35 første ledd bokstav c).

Statsforvalterens vedtak 14. februar 2025 om å gi tillatelse til bygging av skogsbilvei har gitt Losby Bruk en etablert forventning om å få bygge den omsøkte veien. Det følger av bestemmelsens ordlyd at forvaltningen ikke har plikt til å omgjøre et ugyldig vedtak, jf. bruk av begrepet «*kan omgjøre*». Vurderingen av om § 35 bokstav c) skal anvendes, beror på skjønn, se f.eks. Eckhoff/Smith *Forvaltningsrett* (12. utgave, 2022) side 322:

*«Dette innebærer at både vurderingen av om vedtaket overhodet er ugyldig og av om et ugyldig vedtak skal omgjøres, et stykke på vei beror på skjønn.
(...)»*

og (plikt til å treffe vedtak om) omgjøring vil slett ikke alltid følge automatisk av at det foreligger ugyldighetsgrunn.»

I herværende sak mener Losby Bruk at hensynet til å innrette seg for å bygge skogsbilveien som en del av foretakets legitime og lovlige næringsvirksomhet, må veie tyngre enn at Statsforvalteren har begått en isolert saksbehandlingsfeil som ikke kan ha hatt betydning for vedtakets innhold. Det vises også til at Losby Bruk har måtte vente uforsvarlig lenge for å kunne bygge en vei som Losby Bruk er avhengig av i sin lovlige og legitime næringsvirksomhet.

Når det gjelder omgjøring av ugyldige vedtak som følge av endret rettsoppfatning, følger det av juridisk teori, jf. f.eks. Rettsdata note 608 til fvl. § 35 bokstav c), at

«også en endret samfunnsoppfatning kan etter forholdene gi adgang til omgjøring hvis den endrede oppfatning har gitt seg utslag i nye lovregler eller en klart ny forståelse av slik. Her vil myndighetene for eksempel kunne tilbakekalle eller endre tidligere tillatelser, selv om den konkrete tillatelse ligger innenfor det som myndighetene hadde hjemmel for å godta.»

I herværende sak er det verken gitt nye lovregler eller en klart ny forståelse av gjeldende rett. Etter Losby Bruk sitt syn, har ikke Sivilombudets uttalelse ført til noen endret forståelse av landbruksveiforskriften § 3-2. Sivilombudet presiserer at Sivilombudet ikke har vurdert eller tatt stilling til om kommunens vurdering og begrunnelse i avslagsvedtaket var i tråd med utgangspunktene i landbruksveiforskriften. I avsnitt 88 slår imidlertid Sivilombudet fast at skjønnsutøvelsen må holde seg innenfor rammen av saklige hensyn etter landbruksveiforskriften, og at avgjørelsen må baseres på lovlige og relevante hensyn (avsnitt 108). Dersom kommunens vurdering ikke tar utgangspunkt i de nevnte hensynene, kan dette få betydning for vedtakets gyldighet (avsnitt 78). Etter Losby Bruk sitt syn, bygger ikke disse uttalelsene på noen ny forståelse av gjeldende rett.

Man står da igjen med en isolert saksbehandlingsfeil, som skyldes at Statsforvalteren ikke har tatt hensyn til at det lokale selvstyrets ønsket å bygge vedtaket på utenforliggende hensyn. Sett opp mot Losby Bruk sin interesse i å bygge veien, mener Losby Bruk at det ikke er grunnlag for å anvende § 35 bokstav c). I tillegg kommer det forhold at samtlige faginstanser som har uttalt seg (kommunens administrasjon og Statsforvalteren), mener at veisøknaden klart oppfylder vilkårene i landbruksveiforskriften. Etter Losby Bruk sitt syn skulle tillatelsen derfor blitt opprettholdt ved ratihabisjon, til tross for saksbehandlingsfeilen.

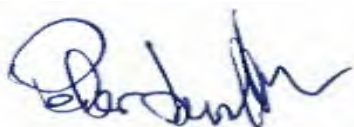
4. AVSLUTTENDE BEMERKNINGER

Losby Bruk sin søknad om å anlegge denne landbruksveien ble sendt til Lørenskog kommune for snart fire år siden. Losby Bruk er avhengig av å kunne drive skogen på en bærekraftig og økonomisk gunstig måte i tråd med norsk skogstandard, og samtidig ivareta naturen og miljøet. Det er dette som er årsaken til at Losby Bruk ønsker å anlegge veien, og det er dette behovet som er utgangspunktet for vurderingen av om landbruksveien skal tillates bygget eller ikke.

Statsforvalterens opprinnelige vedtak om å innvilge veisøknaden er vurdert med utgangspunkt i de momentene som fremgår av landbruksveiforskriften. Dette er et gyldig vedtak, og Losby Bruk må få lov til å bygge veien i tråd med de vilkår som oppstilles i dette vedtaket.

Vennlig hilsen

Dæhlin Sand Advokatfirma AS

Peder Landfald
Advokat

Statsforvalteren i Østfold, Buskerud, Akershus og Oslo
sfospost@statsforvalteren.no

Saksnr.: 2024/22886

Oslo 21. mai 2026

Uttalelse om klagesak angående Statsforvalterens vedtak om Dammyrveien

Østmarkas Venner (ØV) og Norges Naturvernforbund (NNV) viser til Statsforvalterens brev av 12. mai 2026 hvor vi gis anledning til å uttale oss om Losby Bruks klage på Statsforvalterens vedtak om å oppheve sitt vedtak i klagesaken om Dammyrveien i Østmarka.

Statsforvalterens vedtak retter seg ikke etter Sivilombudets uttalelse, klagen bygger på og gjentar spekulasjoner fra Statsforvalterens vedtak og bygger dermed på feil faktum, klagen bygger på en rettsanvendelse som Sivilombudet har konkludert med er feil, og Losby Bruk er gitt klagerett på feil forståelse av rettsreglene. Disse punktene er utdypet nedenfor.

1. Anmodning om å avvente Sivilombudets videre behandling

Vi viser til vårt brev til Sivilombudet av 29. april 2026, hvor vi ber om at Sivilombudet fortsetter sine undersøkelser av saken fordi vi mener at Statsforvalteren de facto ikke har rettet seg etter Sivilombudets uttalelse. I brevet til Sivilombudet fremholder vi at Statsforvalteren gir uttrykk for en annen rettsoppfatning enn Sivilombudet, selv om Statsforvalteren opphever sitt eget vedtak fordi de har lagt en feilaktig forståelse av landbruksveiforskriften § 3-2 til grunn for sin avgjørelse. Vi gjør videre oppmerksom på at Statsforvalteren har gitt Losby Bruk klagerett på et grunnlag som virker totalt sviktende. Vi påpeker at Statsforvalteren i vedtaket forsøker å sette kommunestyret i Lørenskog på sidelinjen når de anmoder kommunestyret om å avvente sin fornyede behandling til klagesaksbehandling er foretatt i Landbruks- og matdepartementet. Vi fremholder at Statsforvalterens vedtak står i dyp kontrast til Sivilombudets uttalelser om å ivareta det kommunale selvstyret.

Vi ber Statsforvalteren avvente behandlingen av klagen fra Losby Bruk til Sivilombudet avklarer hvordan de vil behandle saken videre. Kopi av vårt brev til Sivilombudet følger vedlagt.

2. Klagen fra Losby Bruk

2.1 Kort om klagens anførsler om forståelsen av landbruksveiforskriften

ØV og NNV konstaterer at Losby Bruk legger til grunn at landbruksveiforskriften § 3-2 ikke gir anvisning på et forvaltningsskjønn, men at avgjørelsen må bygge på "det lovbundne skjønnet", se innledningen til klagen. Vi går ikke nærmere inn på Losby Bruks anførsler om forståelsen av landbruksveiforskriften, men konstaterer at deres tolkning står i klar strid med Sivilombudets tolkning.

2.2 Om det rettslige grunnlaget for klagen

Losby Bruk klager på Statsforvalterens vedtak om å oppheve (omgjøre) sitt eget vedtak i klagesaken om Dammyrveien. Losby Bruk synes å mene at Statsforvalteren *opphevet sitt*

vedtak fordi de hadde begått en saksbehandlingsfeil da de traff realitetsvedtaket i klagesaken, fordi de hadde lagt for lite vekt på det kommunale selvstyret, jf. forvaltningsloven § 34. Losby Bruk synes videre å mene at Statsforvalteren *begikk en ny saksbehandlingsfeil* da de fattet omgjøringsvedtaket, fordi "*saksbehandlingsfeilen*" i det første vedtaket ikke hadde hatt innvirkning på vedtakets innhold. Resonnementet hviler øyensynlig på en forutsetning om at Statsforvalteren la en korrekt forståelse av landbruksveiforskriften til grunn i sitt vedtak i klagesaken.

Vi bemerker at Statsforvalteren opphevet sitt vedtak i klagesaken fordi vedtaket var ugyldig på grunn av feil i rettsanvendelsen. Statsforvalteren hadde lagt en feilaktig forståelse av landbruksveiforskriften § 3-2 til grunn for sitt realitetsvedtak i saken. Som følge av feilen hadde Statsforvalteren heller ikke overholdt plikten etter forvaltningsloven § 34. Det er imidlertid ikke manglende overholdelse av forvaltningsloven § 34 i seg selv som er grunnlaget for opphevelsen av vedtaket, det er feilen i rettsanvendelsen knyttet til hjemmelsgrunnlaget vedtaket er fattet på grunnlag av, altså landbruksveiforskriften § 3-2.

Konsekvensen av at et vedtak er fattet på grunnlag av feil i rettsanvendelsen, er kort og godt at vedtaket er ugyldig. Vedtaket hverken kan eller skal tillegges rettsvirkninger.¹ Statsforvalteren har derfor korrekt lagt til grunn at vedtaket *må* oppheves. I dette ligger også implisitt at kommunen skal få anledning til å treffe nytt vedtak i saken, ettersom kommunens vedtak også er opphevet.

I den situasjonen hadde Statsforvalteren to muligheter i den videre klagesaksbehandlingen. De kunne *enten* oppheve (omgjøre) vedtaket de hadde truffet på grunnlag av feil lovforståelse av landbruksveiforskriften § 3-2 og treffe nytt vedtak i klagesaken basert på korrekt lovforståelse, jf. forvaltningsloven § 34 fjerde ledd første alternativ, *eller* de kunne oppheve sitt eget vedtak i klagesaken og sende saken tilbake til Lørenskog kommune til fornyet behandling i medhold av forvaltningsloven § 34 fjerde ledd siste alternativ. Statsforvalteren valgte å gjøre det siste.

Det er svært vanskelig å se hvordan klager skal få medhold i at et vedtak som er ugyldig på grunn av feil i rettsanvendelsen likevel skal opprettholdes. I så fall må klageinstansen legge til grunn at Statsforvalteren tok feil da de (angivelig) rettet seg etter Sivilombudets uttalelse om lovforståelsen i landbruksveiforskriften § 3-2. I alle tilfeller, og særlig dersom en ikke legger Sivilombudets lovforståelse til grunn, må saken sendes tilbake til kommunen for ny behandling. Innholdet i forvaltningsloven § 34 andre ledd og forvaltningsloven § 41 gjør det helt nødvendig å gi kommunen anledning til å treffe et nytt vedtak. Klager synes å bruke bestemmelsene som rettslig grunnlag for at klageinstansen skal treffe realitetsvedtak i saken. Dette må klart bero på feil forståelse av forvaltningsretten, og hensynet til det kommunale selvstyret.

2.3 Kort om klagers fremstilling av faktum i saken

Vi konstaterer at Losby Bruk kaster seg på Statsforvalterens invitasjon til å konstruere et faktum der kommunestyret har basert sin avgjørelse på utenforliggende hensyn. Statsforvalteren slo an tonen i omgjøringsvedtaket og anførte at det ikke kunne utelukkes at de folkevalgte hadde truffet avgjørelsen om å gi avslag på veisøknaden fordi de egentlig var mot hogst (!).

¹ Se NOU 2019:5 kapittel 33 for en gjennomgang av ugyldighetslæren, om feil i rettsanvendelsen se kapittel 33.4.1.1

Losby Bruk følger i klagen opp med å tillegge både kommunestyret som et hele og den enkelte folkevalgte et rikholdig utvalg av vikarierende motiver for sin avgjørelse om å gi avslag på veisøknaden. Losby Bruk unnsår seg ikke fra å anføre at det foreligger grunner til å tro at de folkevalgte ikke vil behandle saken korrekt om den blir tatt opp til ny behandling i kommunen.

Vi går ikke inn på hver enkelt påstand, men bemerker at det ikke er holdepunkter for disse antakelsene, hverken i sakens dokumenter eller i kommunestyrets vedtak. Det er ingen tvil om at saken er avgjort på grunnlag av landbruksveiforskriften § 3-2, noe saksordfører i kommunestyret også redegjorde for ved inngangen til saken.

Vi bemerker at Losby Bruk i klagens punkt 3.4 legger til grunn at saken var godt opplyst både landbruksfaglig og miljøfaglig da Statsforvalteren traff sitt første vedtak. Vi gjør oppmerksom på at de samme saksdokumentene som ble fremlagt for Statsforvalteren, var fremlagt for utvalget, formannskapet og kommunestyret i Lørenskog både ved første og annen gangs behandling. Det er godt kjent for både den klagende part og Statsforvalteren at saken var særdeles grundig behandlet både i kommunestyret og i partienes gruppemøter. Losby Bruk har i tillegg fremført sine argumenter for å bygge veien i folkemøter med sentrale kommunepolitikere både i panelet og i salen.

Losby Bruk fremstiller kommunestyrets vedtak som om de har lagt avgjørende vekt på at veien skal bygges innenfor markalovens område og kommunedelplanens uttalelser om vektlegging av hensynet til naturen. Det er forståelig at Losby Bruk forsøker å konstruere et slikt faktum. Langt mer betenkelig er det at Statsforvalteren synes å gå langt i å gjøre det samme. Det er ingen tvil om at Lørenskog kommunestyre traff sitt vedtak på grunnlag av landbruksveiforskriften § 3-2. Dette fremgår med all mulig tydelighet av både sakens dokumenter og debatten i kommunestyret.

Hensynene som står mot hverandre etter forskriften, ble som nevnt grundig redegjort for både i saksfremlegget og i kommunestyrets debatt. De hensyn kommunestyret har tillagt vekt, altså hensynet til landskap, naturverdier og friluftsliv, er hensyn det etter forskriften er tillatt å legge avgjørende vekt på. Forskriften gir ikke anvisning på en vekting av de ulike hensynene og interessene. At kommunestyret bemerker at vedtaket også støtter opp under hensynene markaloven ivaretar og kommunale plandokumenter som tar opp i seg nasjonale føringer om ivaretagelse av særlig viktig natur i henhold til Naturavtalen, innebærer selvsagt ikke at kommunestyret har fattet vedtaket på grunnlag av disse regelverkene. Som generelle hensyn ved utøvelsen av et forvaltningsskjønn ligger dette godt innenfor handlingsrommet til kommunen.

3. Klagerett på omgjøringsvedtaket

Losby Bruk følger også opp Statsforvalterens underlige utsagn om at Losby Bruk som følge av Statsforvalterens vedtak i klagesaken har "etablert en forventning" om at å få bygge veien. Losby Bruk anfører at de på grunnlag av denne forventningen også har fått etablert en rett til å "innrette seg", og få bygge veien slik de har krav på etter landbruksveiforskriften § 3-2. De viser videre til at det har gått fire år fra de søkte, og at de fortsatt ikke har fått tillatelsen de har krav på etter forskriften.

Som vi har anført i brevet til Sivilombudet 29. april, mener vi at det ikke skulle vært gitt klagerett på det nye vedtaket i klagesaken. Vi gjør i hovedsak samme anførsler gjeldende overfor Statsforvalteren.

Vi bemerker at Statsforvalteren 14.02.2025, i kraft av å være klageinstans for kommunestyrets vedtak, traff nytt vedtak i klagesaken, jf. forvaltningsloven § 42 siste ledd første alternativ. Det er dette vedtaket som Statsforvalteren nå har opphevet på grunn av ugyldighet som følge av feil i Statsforvalterens rettsanvendelse. Statsforvalteren har truffet nytt vedtak i klagesaken etter forvaltningsloven § 42 siste ledd annet alternativ. Etter dette vedtaket skal saken sendes tilbake til kommunen til fornyet behandling.

Vi bemerker at toinstansbehandling er et gjennomgående prinsipp for klagebehandling i norsk forvaltning. Bestemmelsene i fvl. §§ 28-34 gjelder saksbehandling og kompetanse i klagesaksbehandling, mens § 35 gjelder «omgjøring av vedtak uten klage» (ref. overskriften i bestemmelsen), altså et forvaltningsorgans adgang til å omgjøre sitt eget vedtak "uten at det er påklaget".

Til tross for at saken fortsatt verserer i forvaltningslovens klagespor, hvor toinstansbehandling ikke er avsluttet, legger Statsforvalteren til grunn at det har oppstått selvstendig klagerett på deler av vedtaket i klagesaken, slik at Losby Bruk kan klage «omgjøringsvedtaket» inn for Landbruks- og matdepartementet (nå korrigert til Landbruksdirektoratet). Statsforvalteren viser til hensynet til Losby Bruk, som ved Statsforvalterens vedtak i klagesaken fikk etablert en «forventning og dermed en legitim interesse av om vilkåret for ugyldighet etter forvaltningsloven § 35 bokstav c er oppfylt, og om bruken av det etterfølgende skjønnet.»

Det siste fremstår forsiktig sagt som uklart. Statsforvalter har ikke utøvd det skjønnet forskriften § 3-2 gir anvisning på. Kommunens vedtak som bygget på et lokalpolitisk skjønn, er opphevet. Statsforvalteren gir uttrykk for tvil med hensyn til om det er grunnlag for å innvilge klageadgang. Det ser ut til at tvilen blant annet oppstår med grunnlag i at Statsforvalteren konstruerer en rettslig relevans av manglende forståelse av skillet mellom rettsanvendelse og forvaltningsskjønn i eget opprinnelig vedtak.

Ellers er det i seg selv en mangel i Statsforvalterens oppheving av eget vedtak når det ikke vises til hva «tvilen» knytter seg til. Henvisningen til Lovavdelingens uttalelse av 1990 fremstår som en misforståelse med hensyn til hva uttalelsen dreier seg om. JDLOV-1989-2335 gjelder klageinstansens oppheving av førsteinstansen sitt (ugyldige) vedtak, og utenfor klagesak. Sivilombudet har i sak SOMB-1987-78 uttalt:

For ordens skyld vil jeg påpeke at jeg anser det for høyst tvilsomt om omgjøringsvedtaket er gjenstand for klage etter forvaltningslovens regler, slik fylkesmannen synes å forutsette. Det som her er skjedd er egentlig bare at fylkesmannen har korrigert et tidligere feilaktig vedtak i klagesaken, med den følge at saken i realitet skal behandles på nytt.

Poenget var altså at fylkesmannen ikke hadde truffet noe nytt, bindende realitetsvedtak, men begrenset seg til det man kan kalle en prosessuell avgjørelse. Hvis omgjøringen inneholdt et nytt realitetsvedtak, ville det etter vanlig lære kunne påklages, se Frihagen: Forvaltningsloven kommentarutgave 740-741. Vi viser også til Forvaltningslovutvalget NOU 2019:5, i avsnitt 24.7.2:

Et særlig spørsmål melder seg når klageinstansen har truffet nytt vedtak etter at dens opprinnelige vedtak i klagesaken er kjent ugyldig av domstolene eller kritisert av Sivilombudsmannen. Enten dette vedtaket fastholder det opprinnelige vedtaket eller

endrer det, mener utvalget at effektivitetshensyn tilsier at det nye vedtaket ikke kan påklages, og at det i stedet bør ses som en integrert del av klagesaken.

Når det gjelder Statsforvalterens anførsler om Losby Bruks forventninger, bemerker ØV og NNV at kommunen i to behandlingsrunder avsto Losby Bruk sin søknad. Da Statsforvalteren fattet nytt vedtak 14.02.25 som ga Losby Bruk tillatelse til å bygge veien, varslet ØV umiddelbart at saken ville klages inn for Sivilombudet og allerede 12. mars 2025 mottok Sivilombudet klagen fra ØV og NNV. Etter anmodning fra ØV besluttet Statsforvalteren 1. april 2025 at vedtak som ga Losby Bruk tillatelse til å bygge veien, skulle gis oppsettende virkning til utfallet av Sivilombudets behandling var klart.

Det har altså gjennom hele saksbehandlingsperioden, bortsett fra en snau måned mellom Statsforvalterens vedtak om tillatelse og vedtaket om oppsettende virkning, vært helt klart at dette er en sak med uvisst utfall. Hvordan et ugyldig vedtak likevel skal kunne gis rettsvirkning på grunnlag av «forventning» i en pågående klagesaksbehandling mens Sivilombudet undersøker saken, er det ikke godt å forstå. Statsforvalteren gjør heller ikke noe forsøk på å begrunne dette nærmere.

Hvis Statsforvalterens tolkningen av forholdet mellom reglene om klagesaksbehandling og regelen om omgjøring legges til grunn, oppstår det i praksis en situasjon der den klagende part får prøvet sakens rettslige og faktiske sider i tre instanser. Vi bemerker at det i en vurdering av om vilkårene i forvaltningsloven § 35 c om ugyldighet er oppfylt, nødvendigvis må foretas en fornyet vurdering av om den materielle avgjørelsen som er opphevet, bygget på feil i rettsanvendelsen. Ut fra formuleringen i vedtaket, synes Statsforvalteren å legge til grunn at det i en klage på omgjøringsvedtaket skal gjøres en full prøving av saken.

I tillegg anviser Statsforvalteren kommunestyret en plass på sidelinjen, hvor de kan avvente Landbruks- og matdepartementets klagebehandling. De uttaler:

Med tanke på at saken har pågått over lengre tid vil vi oppfordre kommunen til å gi den videre behandlingen høy prioritet. I og med at vi vurderer det slik at det må gis klagerett over vårt vedtak, kan det allikevel være hensiktsmessig å avvente et utfall av klagesak om dette vedtaket påklages.

Statsforvalteren anviser dermed at kommunestyret i Lørenskog ikke bør treffe nytt vedtak på bakgrunn av Sivilombudets uttalelse, men at de avventer en fornyet vurdering av saken i Landbruks- og matdepartementet. Dette blir særdeles merkelig når Statsforvalter under antakelsen av at det er tatt utenforliggende hensyn ved vurderingen av forskriftens §3-2, selv legger til grunn at kommunestyret gjør en fornyet vurdering av hensynene bestemmelsen løfter frem.

At Statsforvalteren nå synes å legge til grunn at det er Landbruksdirektoratet som skal forestå klagesaksbehandlingen, gjør ikke prosessen mindre merkelig. Vi bemerker at direktoratet i så fall må foreta en vurdering av Sivilombudets forståelse av landbruksveiforskriften og dessuten vurdere rettsoppfatningen i den felles uttalelse fra Landbruks- og matdepartementet (altså overordnet fagdepartement) og Kommunal- og distriktsdepartementet. Lørenskog kommunestyre derimot, synes ikke å være tiltenkt noen rolle i den videre behandlingen av saken.

4. Avsluttende bemerkninger

Østmarkas Venner og Naturvernforbundet vil peke på at norsk forvaltning gjennomgående nyter stor grad av tillit. Som Statsforvalteren selv har påpekt, er denne saken gjenstand for stor oppmerksomhet i befolkningen. Den forvaltningsrettslige behandlingen saken undergis i de ulike forvaltningsorganene har derfor også tilsvarende stor betydning for tilliten til norsk statsforvaltning. Vi mener Statsforvalteren i denne saken har overtrådt reglene om god forvaltningsskikk.

Vi ber Statsforvalteren gjøre en fornyet vurdering av om embetet finner det hensiktsmessig å unnlate å rette seg etter Sivilombudets vedtak i saken.

Vi mener også at Statsforvalteren bør gjøre en fornyet vurdering av om den respektløse og spekulative omtalen av Lørenskog kommunestyre fremstår som passende for et statlig organ som bør bestrebe seg på å opptre etterrettelig og på en måte som inngir tillit i befolkningen og hos lokalpolitikere.

- Vi ber Statsforvalteren avvente videre behandling til Sivilombudet har avklart videre behandling av vår henvendelse om Statsforvalterens behandling av denne saken.
- Vi ber Landsbruksdirektoratet avvise klagen, da det synes åpenbart at Losby Bruk ikke har klagerett. Vi bemerker at vedtaket om å oppheve (omgjøre) vedtaket i klagesaken ble fattet som et ledd i en pågående klagesaksbehandling, fordi det var begått feil i lovanvendelsen. Som grunnlag for at det likevel skal være klagerett, synes Statsforvalteren å legge til grunn at det har oppstått en "forventning" fra Losby Bruk om å få bygge veien. Statsforvalteren synes å mene at denne forventningen innebærer at Losby bruk har innrettet seg etter vedtaket og at de dermed har fått et rettskrav på å få bygge veien. Vi mener det er åpenbart at det hverken er faktisk eller rettslig grunnlag for å konstruere en klagerett på dette grunnlaget.
- I tillegg mener vi at den delen av vedtaket som innrømmer klagerett til Losby Bruk må oppheves fordi det er begått grove saksbehandlingsfeil som har hatt betydning for denne delen av vedtakets innhold. Vi viser til at vedtaket hviler på en forutsetning om at Losby Bruk har fått en (rettslig relevant) "forventning" på grunnlag av vedtaket i klagesaken, uten at det redegjøres for hvordan denne forventningen gir grunnlag for rettsvirkninger. Det er heller ikke nærmere redegjort for hva "tvilen" om det er grunnlag for å gi klagerett knytter seg til. Vedtaket om å gi klagerett er så mangelfullt begrunnet at det i praksis ikke er mulig å forstå hvordan Statsforvalteren har kommet frem til avgjørelsen. Dette er et brudd på alminnelige krav til innholdet i og begrunnelsen for et vedtak.

Elektronisk signert

Med vennlig hilsen

Helga Gunnarsdóttir
Styreleder Østmarkas Venner

Truls Gulowsen
Styreleder Norges Naturvernforbund

Vedlegg: Kopi av vårt brev til Sivilombudet datert 29. april

KOPI TIL:
Sivilombudet
Naturvernforbundet i Oslo og Akershus (NOA)
Naturvernforbundet i Lørenskog
Ordføreren i Lørenskog

Sivilombudet
Postboks 3 Sentrum
0101 Oslo
postmottak@sivilombudet.no

Saksnummer 2025/1633

Oslo 29. april 2026

Anmodning om at Sivilombudet fortsetter sine undersøkelser

Østmarkas Venner (ØV) og Norges Naturvernforbund viser til Sivilombudets uttalelse i sak 2025/1633 om bygging av den såkalte Dammyrveien i Lørenskog kommune. I saken konkluderte Ombudet med at Statsforvalterens vedtak bygger på en uriktig forståelse av landbruksveiforskriften § 3-2. Ombudet la til grunn at: «Vurderingen av om det skal gis tillatelse etter forskriften er fritt skjønn og ikke rettsanvendelse.» Som en konsekvens, fant Ombudet at Statsforvalteren ikke hadde overholdt forvaltningsloven § 34 andre ledd tredje punktum om å «legge stor vekt på hensynet til det kommunale selvstyre» ved prøvingen av det frie skjønn.

På grunnlag av Ombudets uttalelse traff Statsforvalteren i Østfold, Buskerud, Oslo og Akershus (heretter Statsforvalteren) 19. april 2026 følgende vedtak i saken:

Vedtaket om å innvilge veisøknaden fra Losby Bruk er ugyldig, og oppheves, jf. fvl. § 35 første ledd bokstav c).

Kommunestyrets vedtak 14.05.2024 om avslag på søknad om landbruksvei oppheves.

Omgjøringen av vedtaket er et nytt «enkeltvedtak» som gir klagerett etter fvl. § 28. Klagefristen er 3 uker fra dette vedtaket er mottatt.

Statsforvalteren gir inntrykk av at de har fulgt opp Sivilombudets uttalelse med dette vedtaket. Det er ikke tilfelle. Vedtakets innhold er i realiteten et forsøk på en omkamp med Sivilombudet. Innholdet står i strid med Ombudets uttalelse, men er også direkte illojalt mot de hensyn Ombudets uttalelsen løfter frem. Vi bemerker følgende:

Tolkningen av landbruksveiforskriften § 3-2

Selv om Statsforvalteren treffer nytt vedtak som følge av at deres første vedtak var ugyldig på grunn av feil i rettsanvendelsen, står Statsforvalterens etterfølgende utlegning av de juridiske spørsmålene saken reiser i sterk kontrast til Sivilombudets uttalelse. Drøftelsen utgjør i realiteten en polemikk mot Sivilombudets uttalelse.

Vi viser til at Statsforvalterens drøftelse av det frie skjønnet etter landbruksveiforskriften § 3-2 i lys av plan- og bygningsloven (og annet lovverk) er uklar, men synes å lede opp mot en konklusjon om at Ombudets har tatt feil når det har lagt til grunn at skjønnet etter landbruksveiforskriften er fritt.

Vi viser videre til at Statsforvalteren i sin drøftelse av om de skulle stadfeste kommunestyrets vedtak, legger en forutsetning om at kommunestyret er forpliktet til å foreta en skogfaglig vurdering, før de eventuelt avslår søknaden ut fra miljøhensynene som etter den

skjønsmessige vurderingen kan begrunne avslag. En slik tilnærming står i strid med Ombudets uttalelse, og innskrenker kommunestyrets adgang til fri skjønnsutøvelse.

Fra Statsforvalterens begrunnelse siteres følgende:

For di saken bærer preg av et stort offentlig engasjement som klart gir uttrykk for motforestillinger til anleggelse av landbruksvei, men som også til dels må oppfattes som ønsker om bevaring av skogen, altså motforestillinger mot hogst i seg selv, er det vanskelig å utelukke at avslaget etter landbruksveiforskriften også kan være motivert av et ønske om å forhindre eller begrense hogsten i området. Det er derfor etter Statsforvalterens syn viktig at det i kommunestyrets egen begrunnelse klart kommer frem hvordan flertallet anser at de landbruksressurser veien har betydning for, skal kunne brukes på en rasjonell og regningssvarende måte. (Vår understrekning)

Her legger Statsforvalteren til grunn at kommunestyret har tatt utenforliggende hensyn, idet de anfører at det ikke kan utelukkes at kommunestyrets avslag etter landbruksveiforskriften «kan være motivert av et ønske om å forhindre eller begrense hogsten i området.»

Vi bemerker at hverken kommunestyrets begrunnelse, transkripsjonen av kommunestyredebatten, eller for den saks skyld, høringsuttalelsene, gir grunnlag for en slik konklusjon fra Statsforvalterens side. Det tør tvert imot å være godt kjent for Statsforvalteren at det i innledningen til kommunestyrets behandling 18.09 2024 ble understreket at «Losby Bruk har rett til å drive hogst og ta ut tømmer». Denne typen konstruert antakelse om utenforliggende hensyn er ikke et statlig forvaltningsorgan verdig.

Klagerett på omgjøringsvedtaket

Vi bemerker at Statsforvalteren 14.02.2025, i kraft av å være klageinstans for kommunestyrets vedtak, traff nytt vedtak i klagesaken, jf. forvaltningsloven § 42 siste ledd første alternativ. Det er dette vedtaket som nå er opphevet på grunn av ugyldighet som følge av feil i Statsforvalterens rettsanvendelse. Det er nå truffet nytt vedtak i klagesaken etter forvaltningsloven § 42 siste ledd annet alternativ. Etter dette vedtaket skal saken sendes tilbake til kommunen til fornyet behandling.

Vi bemerker at toinstansbehandling er et gjennomgående prinsipp for klagebehandling norsk forvaltning. Bestemmelsene i fvl. §§ 28-34 gjelder saksbehandling og kompetanse i klagesaksbehandling, mens § 35 gjelder «omgjøring av vedtak uten klage» (ref. overskriften i bestemmelsen), altså et forvaltningsorgans adgang til å omgjøre sitt eget vedtak "uten at det er påklaget".

Til tross for at saken fortsatt verserer i forvaltningslovens klagespor, hvor toinstansbehandlingen ikke er avsluttet, legger Statsforvalteren til grunn at det har oppstått selvstendig klagerett på deler av vedtaket i klagesaken, slik at Losby Bruk kan klage «omgjøringsvedtaket» inn for Landbruks- og matdepartementet. Statsforvalteren viser til hensynet til Losby Bruk, som ved SFs vedtak i klagesaken fikk etablert en «forventning og dermed en legitim interesse av om vilkåret for ugyldighet etter forvaltningsloven § 35 bokstav c er oppfylt, og om bruken av det etterfølgende skjønnet.»

Det siste fremstår forsiktig sagt som uklart. Statsforvalter har ikke utøvd det skjønnet forskriften § 3-2 gir anvisning på. Kommunens vedtak som bygget på et lokalpolitisk skjønn, er opphevet. Statsforvalteren gir uttrykk for tvil med hensyn til om det er grunnlag for å innvilge klageadgang. Det ser ut til at tvilen blant annet oppstår med grunnlag i at

Statsforvalter konstruerer en rettslig relevans av manglende forståelse av skillet mellom rettsanvendelse og forvaltnings skjønn i eget opprinnelig vedtak.

Ellers er det i seg selv en mangel i Statsforvalterens oppheving av eget vedtak når det ikke vises til hva «tvilen» knytter seg til. Henvisningen til Lovavdelingens uttalelse av 1990 fremstår som en misforståelse med hensyn til hva uttalelsen dreier seg om. JDLOV-1989-2335 gjelder klageinstansens oppheving av førsteinstansen sitt (ugyldige) vedtak, og utenfor klagesak. Sivilombudet har i sak SOMB-1987-78 uttalt:

For ordens skyld vil jeg påpeke at jeg anser det for høyst tvilsomt om omgjøringsvedtaket er gjenstand for klage etter forvaltningslovens regler, slik fylkesmannen synes å forutsette. Det som her er skjedd er egentlig bare at fylkesmannen har korrigert et tidligere feilaktig vedtak i klagesaken, med den følge at saken i realitet skal behandles på nytt.

Poenget var altså at fylkesmannen ikke hadde truffet noe nytt, bindende realitetsvedtak, men begrenset seg til det man kan kalle en prosessuell avgjørelse. Hvis omgjøringen inneholdt et nytt realitetsvedtak, ville det etter vanlig lære kunne påklages, se Frihagen: Forvaltningsloven kommentarutgave 740-741.

Vi viser også til Forvaltningslovutvalget NOU 2019:5, i avsnitt 24.7.2:

Et særlig spørsmål melder seg når klageinstansen har truffet nytt vedtak etter at dens opprinnelige vedtak i klagesaken er kjent ugyldig av domstolene eller kritisert av Sivilombudsmannen. Enten dette vedtaket fastholder det opprinnelige vedtaket eller endrer det, mener utvalget at effektivitetshensyn tilsier at det nye vedtaket ikke kan påklages, og at det i stedet bør ses som en integrert del av klagesaken.

Når det gjelder Statsforvalterens anførsler om Losby Bruks forventninger, bemerker ØV at kommunen i to behandlingsrunder av slo Losby Bruk sin søknad. Da Statsforvalteren fattet nytt vedtak 14.02.25 som ga Losby Bruk tillatelse til å bygge veien, varslet ØV umiddelbart at saken ville klages inn for Sivilombudet og allerede 12. mars 2025 mottok Sivilombudet klagen fra ØV og Naturvernforbundet. Etter anmodning fra ØV besluttet SF 1. april 2025 at vedtak som ga Losby Bruk tillatelse til å bygge veien, skulle gis oppsettende virkning til utfallet av Sivilombudets behandling var klart.

Det har altså gjennom hele saksbehandlingsperioden, bortsett fra en snau måned mellom Statsforvalterens vedtak om tillatelse og vedtaket om oppsettende virkning, vært helt klart at dette er en sak med uvisst utfall. Hvordan et ugyldig vedtak likevel skal kunne gis rettsvirkning på grunnlag av «forventning» i en pågående klagesaksbehandling mens Sivilombudet undersøker saken, er det ikke godt å forstå. Statsforvalteren gjør heller ikke noe forsøk på å begrunne dette nærmere.

Hvis Statsforvalterens tolkningen av forholdet mellom reglene om klagesaksbehandling og regelen om omgjøring legges til grunn, oppstår det i praksis en situasjon der den klagende part får prøvet sakens rettslige og faktiske sider i tre instanser. Vi bemerker at det i en vurdering av om vilkårene i forvaltningsloven § 35 c om ugyldighet er oppfylt, nødvendigvis må foretas en fornyet vurdering av om den materielle avgjørelsen som er opphevet, bygget på feil i rettsanvendelsen. Ut fra formuleringen i vedtaket, synes Statsforvalteren å legges til grunn at det i en klage på omgjøringsvedtaket skal gjøres en full prøving av saken.

I tillegg anviser Statsforvalteren kommunestyret en plass på sidelinjen, hvor de kan avvente Landbruks- og matdepartementets klagebehandling: De uttaler:

Med tanke på at saken har pågått over lengre tid vil vi oppfordre kommunen til å gi den videre behandlingen høy prioritet. I og med at vi vurderer det slik at det må gis klagerett over vårt vedtak, kan det allikevel være hensiktsmessig å avvente et utfall av klagesak om dette vedtaket påklages.

Statsforvalteren anviser dermed at kommunestyret i Lørenskog ikke bør treffe nytt vedtak på bakgrunn av Sivilombudets uttalelse, men at de avventer en fornyet vurdering av saken i Landbruks- og matdepartementet. Dette blir særdeles merkelig når Statsforvalter under antakelsen av at det er tatt utenforliggende hensyn ved vurderingen av forskriftens §3-2, selv legger til grunn at kommunestyret gjør en fornyet vurdering av hensynene bestemmelsen løfter frem.

Sivilombudets videre behandling av saken

På bakgrunn av ovenstående ber vi om at Sivilombudet ikke stiller saken i bero, men fortsetter sine undersøkelser av saken. Selv om Statsforvalteren har truffet nytt vedtak i saken, kan vedtaket ikke tolkes slik at de har innrettet seg i tråd med Sivilombudets uttalelse. Vi bemerker særlig:

- Statsforvalterens juridiske vurdering strider mot Sivilombudets uttalelse. Statsforvalteren er klagemyndighet for kommunestyrets nye vedtak. Når kommunestyret skal vurdere saken på nytt, blir det svært vanskelig for kommunestyret å treffe et vedtak i tråd med Sivilombudets uttalelse, når klageorganet gir uttrykk for en avvikende rettsoppfatning. I tillegg kommer at Statsforvalteren gir uttrykk for dyp mistillit til kommunestyret når de bygger sin avgjørelse på at kommunestyret kan ha tatt utenforliggende hensyn i saken.
- Losby Bruk er gitt klagerett på et grunnlag som fremstår totalt sviktende, både når det kommer til beskrivelsen av faktum og rettslig grunnlag. I tillegg anmoder Statsforvalteren kommunestyret om å avvente sin fornyede behandling til klagesaksbehandlingen i Landbruks- og matdepartementet er foretatt. Statsforvalterens vedtak står i dyp kontrast til Sivilombudets uttalelser om å ivareta det kommunale selvstyret. Slik dette fremstår, må det reises spørsmål om Statsforvalteren på et rettslig grunnlag de må vite ikke står seg, søker å styre saken mot Landbruks- og matdepartementet, slik at kommunestyret vanskelig kan treffe en ny avgjørelse på grunnlag av lovforståelsen Sivilombudet gir uttrykk for. I så fall rammer ikke dette bare betydningen av Sivilombudets uttalelser i fremtidige saker, men dette er også en tilsidesettelse av det kommunale selvstyret i en enkeltsak hvor lovgiver har forutsatt at dette skal tillegges vekt. Et nytt vedtak i kommunestyret vil gi parter og andre med rettslig klageinteresse en ny mulighet til å klage. Det er ikke vist til noen reelle hensyn, utover et ønske om statlig overstyring, som grunnlag for å innrømme klageadgang på omgjøringsvedtaket.

Med vennlig hilsen

Elektronisk signert

Helga Gunnarsdóttir
leder Østmarkas Venner

Truls Gulowsen
leder Norges Naturvernforbund

Østmarka nasjonalpark og Østmarka friluftslivsområde

Møte i Markarådet 8. juni 2026

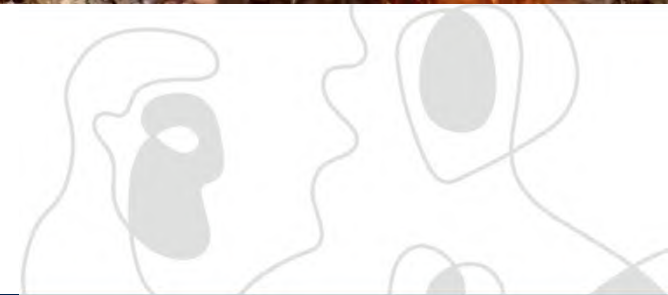
Maylinn Stomperud

Klima- og miljøvernavdelingen

Statsforvalteren

i Østfold, Buskerud, Oslo og Akershus

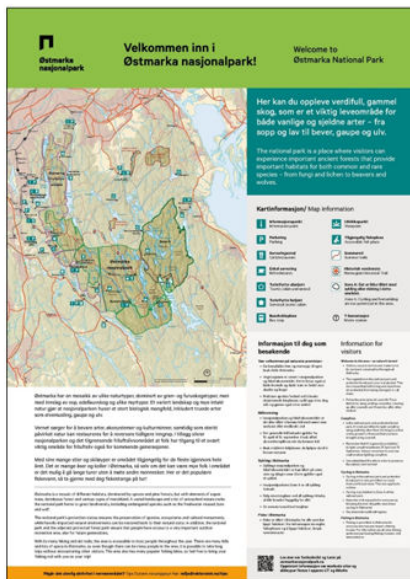

Hva skjer i nasjonalparken?

- Besøksstrategi, informasjonsarbeid og tilrettelegging
- Naturrestaurering
- Utvidelser av verneområdene
- Spørsmål?

Foreløpig besøksstrategi for Østmarka nasjonalpark og Østmarka friluftslivsområde

Besøksstrategi

- Nasjonalparktavler ved innfallsporter
- Kanalisering og tilrettelegging
- Utvikling av besøksmål

Informasjonstavler

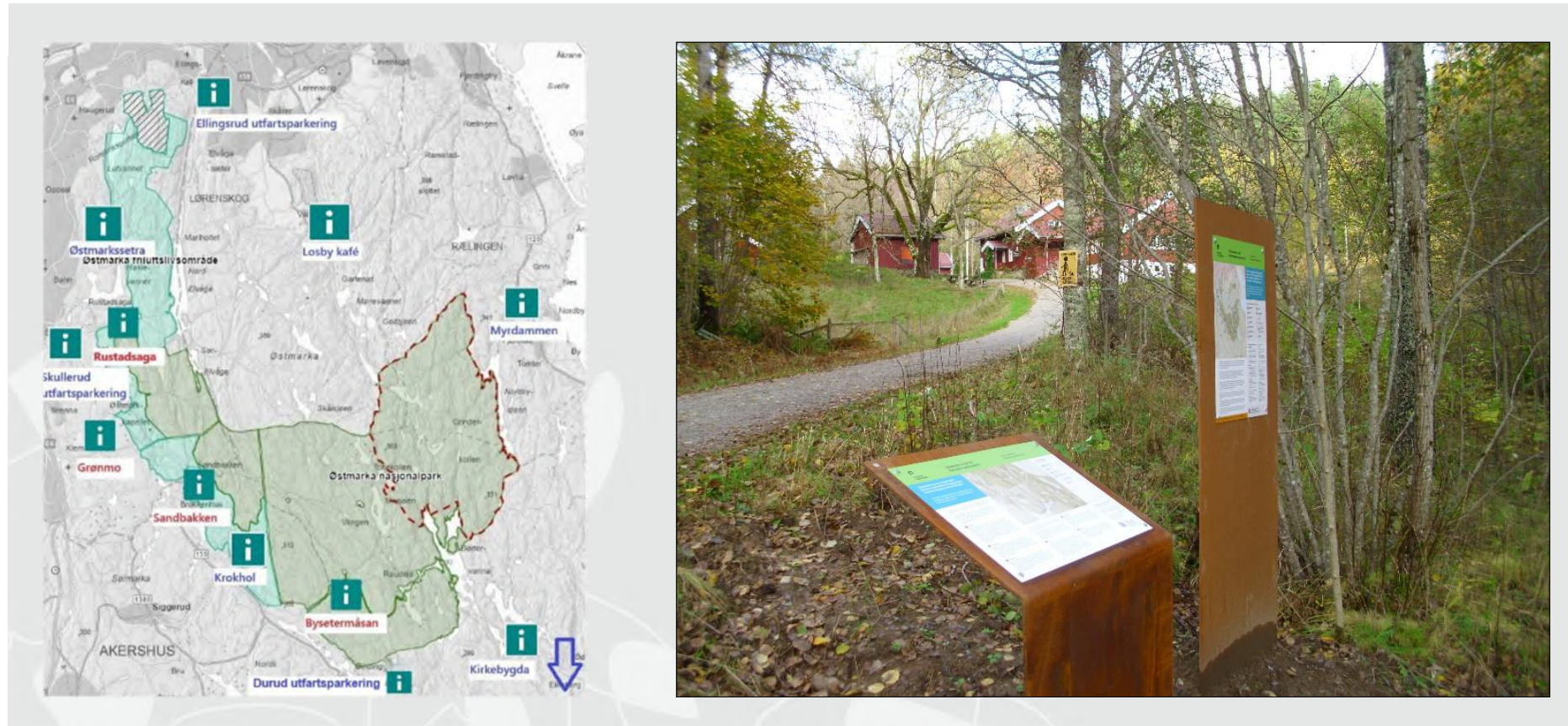

Foto: Dag Evert Borud

Mennesker har vært til stede og har satt spor i Østmarka siden steinalderen. Dagens mer synlige kulturminner stammer imidlertid fra flere hundre år med ferdsel, tømmerhogst, fløting, sagbruk, beitebruk og seterdrift.

Gamle slåttemark og beitemarker er viktige leveområder for en rekke planter, bier og andre insekter. Tradisjonell skjøtsel ved beite og slått er derfor viktig for å bevare det biologiske mangfoldet, samtidig som vi får oppleve tradisjonelle blomsterenger i kulturlandskapet.

I 2025 ble den gjengrodd beitemarka rundt DNT-hytta her på Øvresaga åpnet opp igjen. Ryddingen er et samarbeid mellom kommunen, grunneier, frivillige, lokalt næringsliv og staten. Det gamle beitegjerdet og mindre grantrær er fjernet, og et nytt rovdyravvisende gjerde skal sørge for at beitedyrene igjen kan skjette landskapet.

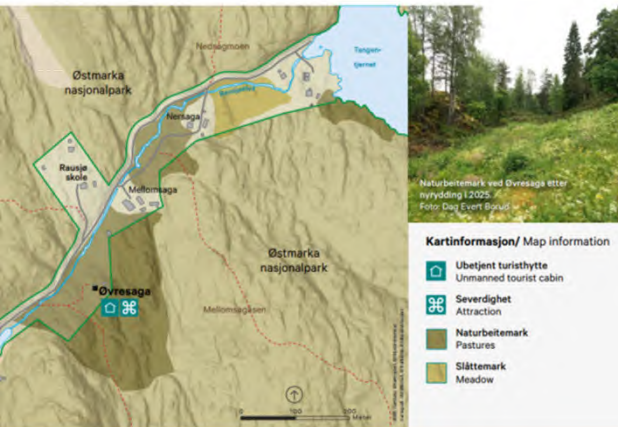
På sikt er det et mål å restaurere hele kulturlandskapet i Rausjøgrenda. Større sammenhengende områder er verdifulle for det biologiske mangfoldet, og vi mennesker kan igjen oppleve det gamle kulturlandskapet i nasjonalparken.

Human presence in Østmarka has left a mark since the stone age. The more visible cultural heritage we see today comes from centuries of logging, timber floating, sawmills, grazing, and summer farming.

Old hay meadows and pastures are important habitats for a variety of plants, bees, and other insects. Traditional management through grazing and mowing is essential to preserve biodiversity – while also letting us enjoy classic flower meadows in the cultural landscape.

In 2025, the overgrown pasture around the DNT cabin at Øvresaga was reopened. The pasture was cleared in a joint effort between the municipality, landowners, volunteers, local businesses, and the state. The old pasture fence and small spruce trees were removed, and a new predator-proof fence will ensure that grazing animals can once again maintain the landscape.

The long-term goal is to restore the entire cultural landscape in Rausjøgrenda. Larger, connected areas are valuable for biodiversity – and for us humans to experience the old cultural landscape in the national park once again.

Miniskilt

- Stedstilpasset info: myrrestaurering, skogrestaurering, kulturhistorie, regelskilt, naturverdier

Bysetermåsan

- Idéoppdrag; informasjon, rasteplass, parkering, toaletter, søppelhåndtering.

Branntårnrunden

Skjøtsel av kulturlandskap

Restaurerings-og
skjøtelsesplan for Bysetra

2026

Skogrestaurering

Myrrestaurering

Dugnadsrestaurering

Kjerringhøgda

Takk for meg!

maylinn.stomperud@statsforvalteren.no

Foto:

Retningslinjer for godtgjørelse av medlemmene i Markarådet

Fastsatt av Miljøverndepartementet 6. februar 2012

Det kan gis møtegodtgjørelse for deltagelse i Markarådet for medlemmer eller varamedlemmer som stiller i Markarådet gjennom et ulønnet verv. For møter som krever forberedelse, kan det i tillegg gis godtgjørelse for antall timer tilsvarende møtets lengde. For leder og nestleder, samt eventuelle ordinære medlemmer i Markarådets arbeidsutvalg, kan det gis godtgjørelse til forberedelser tilsvarende dobbel tid av møtets lengde.

Det gis ikke møtegodtgjørelse eller godtgjørelse til forberedelser for deltagelse gjennom en lønnet stilling. Unntatt fra dette er leder og nestleder av Markarådet.

Det kan utbetales reisegodtgjørelse for møte i Markarådet uavhengig av om deltagelsen er gjennom et ulønnet verv eller en lønnet stilling. Utfylt skjema for reisegodtgjørelse må sendes Statsforvalteren senest 1 måned etter reisens slutt.

Satser for møtegodtgjørelse følger Statens Personalhåndbok kap. 10.14.2.

Det tas utgangspunkt i Statens personalhåndbok (kap. 10.14.2, gjeldende fra 1. januar 2026).

Utgangspunktet er at møter kan godtgjøres med **inntil 6 timer pr møtedag** (faktisk medgått tid), og godtgjøring for møteforberedelser (vurderes ut ifra saksmengde – men maksimum møtets lengde). Begrensingen på 6 timer er ikke absolutt etter de nye retningslinjene. Reisetid inngår ikke i beregnet møtetid.

Utgifter i forbindelse med reise til møter dekkes (billigste reisemåte). Det beregnes kostgodtgjørelse, etter statens satser. Her inngår også reisetid. Men husk fratrukk ved servering av måltider (frokost, lunsj og/eller middag).

Møtegodtgjøring pr 1.1.2026:

Velg – Lønnsart 5534

Alle deltagere i styremøtene har rett på møtegodtgjøring etter følgende satser:

Leder: kr 791,- pr time

Øvrige medlemmer: kr 598,- pr time

Leder skal ha ledergodtgjørelse kun for tidsbruk i møter han/hun leder, for øvrig skal eder ha samme sats som øvrige medlemmer (f.eks. for forberedelser til møter).

Selvstendig næringsdrivende, kan ha krav på egen sats. Dette forutsetter at hovedbeskjeftigelsen er som selvstendig næringsdrivende, med eget organisasjonsnummer. Forutsetter også at de i vesentlig utstrekning har utgifter til f. eks eget kontor, behov for ekstrahjelp/ avløser / vikar mv.

Følgende satser gjelder:

Arbeid i møter: kr 1 646,- pr time

Møteforberedelser kr 598,- pr time

Dersom timesatsen for selvstendige næringsdrivende benyttes ved deltagelse i møter, skal det ikke utbetales erstatning for tapt arbeidsfortjeneste i tillegg.

Erstatning for tapt arbeidsfortjeneste

Velg – Lønnsart 5533

Dette kan utbetales i tillegg til ordinær møtegodtgjøring.

- 1) Dersom møtedeltager gjør krav på erstatning for tapt arbeidsinntekt, kan dette utbetales direkte til møtedeltager i henhold til gjeldende satser. Dokumentert tap forutsetter at arbeidsgiver framviser en bekreftelse på at møtedeltageren ikke har permisjon med lønn for å delta i det aktuelle møtet.
 - Dokumentert tap – inntil kr 2 627,- pr dag
 - Sannsynliggjort tap – inntil kr 1 054,- pr dag
- 2) Eller dersom virksomheten der møtedeltageren er ansatt framsetter faktureringskrav, kan tapte inntekter dekkes av oppdragsgiver. Det er fastsatt en veiledende sats på kr 1 731,- pr time +mva.

Sjekk hva du har rett på

Dersom du mener at du ut fra retningslinjene har krav på godtgjørelse, kontakter du sekretariatet eller tar direkte kontakt med økonomiansvarlig Turid Stray Sørensen. I noen tilfeller kreves det dokumentasjon før vi kan utbetale godtgjørelser. Når du har fått avklart hva du har rett på, skal du selv sende inn kravene via DFØ-appen.

Bruk av DFØ-app

Før du kan ta i bruk appen må du sende oss en «**sikker sending**», slik at vi får registrert dine personalia i våre systemer.

Gjør følgende:

- Gå inn på linken "sikker sending"
- [Altinn - Registrering av mottakere som skal ha godtgjøring](#)
- Du logger på med MinID
- Skriv inn hvilket styre du tilhører
- Fyll ut skjema - skjema for registrering av mottakere som skal ha godtgjøring.
- HUSK - fyll ut tilleggsinformasjon
 - Velg Statsforvalteren i Østfold, Buskerud, Oslo og Akershus
 - Kontaktperson: Turid Stray Sørensen
- Når dette er gjort, sender du en epost til økonomiansvarlige hos oss, Turid Stray Sørensen. Deretter vil hun sende info om regler for godtgjørelser, og bruk av appen.
 - Turid kontaktinfo: telefon 22003659 eller turid.stray.sorensen@statsforvalteren.no
- Last så ned appen og logg på via MinID

Når du ber om godtgjørelse

- Velg lønnsart 5534.
- Viktig - **Du sender inn ditt krav rett etter hvert møte.** Første linje i ditt krav: her fører du opp godtgjøring for forberedelser. Deretter en linje for møtegodtgjørelse osv.
- Dokumentasjon for tapt arbeidsfortjeneste eller selvstendig næringsdrivende legges ved som en pdf-fil i appen, hver gang. Dette må være avklart med Turid Stray Sørensen på forhånd.
 - Tapt arbeidsfortjeneste - Velg lønnsart 5533

Til hjelp

Generell info og fremgangsmåte: <https://dfo.no/kundesider/reiseregning/reiseregning-for-honorarmottakere>

Norges Bondelag - varamedlem Stefan Gundersen

Interessegruppe for hytte eiere i Marka – Varamedlem Ingerid Helseth

Referent: Elise Fjellberg

Møteleder: Leder for Markarådet Rune Winum

Sak 1/10 Velkommen og godkjenning av møteinnkalling

Leder tok Opprop. Det var ingen merknader til møteinnkallingen.

Innlegg/kommentarer:

Leder foreslo endring i agendaen: Orientering om Markafondet ved Marit Kristine Vea Oslo kommune, legges til.

Vedtak:

Rådet tilslutter seg ekstraordinær gladsak - orientering om Markafondet.

Møteinnkallingen og agenda ble godkjent.

Vedlegg:

Møteinnkalling med agenda

Sak 2/10 Godkjenning av protokoll fra forrige møte

Protokollen med vedlegg fra møtet 17.november 2025 finnes på [nettsiden for Markarådet](#)

Innlegg/kommentarer:

Interessegruppe for hytteeiere i Marka ved Torgny Hasås kommenterte at Markarådets uttalelse til Gyrihaugen, av 27.06.2025, ikke ligger publisert på nettsiden for Markarådet.

Uttalelsen fra Markarådet 27.06.2025 ligger som vedlegg til denne protokollen i forbindelse med Ringerikes prinsippavklaring om Gyrihaugen.

Vedtak:

Protokollen fra 17.11.2025 godkjennes.

Vedlegg:

Protokoll fra møte i Markarådet 17.11.2025.

Sak 3/10 Orientering om Markafondet

Oslo kommune Byråd Marit Kristine Vea orienterer. Kr 360 mill. erstatning for vern av Østmarka nasjonalpark er satt av i eget fond. Årlig avkastning på fondet skal benyttes til naturformål i Marka. Det arbeides med retningslinjer for hvordan midlene skal forvaltes. Det oppfordres til å komme med innspill til retningslinjer.

Møteleder foreslo at innspill overlates til enkeltorganisasjonene, rådet tilsluttet seg dette. Markarådet ønsker orientering om retningslinjer for forvaltningen av fondet når det fastslås.

Innspill/kommentarer:

Interessegruppe for hytteeiere i Marka	Nordre Follo og Enebakk
Skiforeningen	Skogeierforbundet
OOF	Naturvernforbundet
Norskog	Velforeningene
Bondelaget	

Sak 4/10 Gyrihaugen

Rune Winum innleder om Ringerike kommunes prinsippavklaring 1 juni 2026. Ringerike har i all hovedsak lyttet til innspillene som Markarådet tidligere har gitt. Omfang av snuplassen på toppen av veien ble diskutert.

Rådet er omforent om at snuplassen ikke bør være større enn strengt nødvendig.

Oppfølging:

Arbeidsutvalget lager et forslag til innspill og vurderer om det skal sendes som et uoppfordret innspill eller om Markarådet skal avvente høring av søknad fra Forsvarsbygg.

Innlegg/kommentarer:

Interessegruppa for hytteeiere i Marka	Bondelaget
Naturvernforbundet	OOF
Skiforeningen	Oslo kommune
Norges Skogeierforbund	Viken idrettskrets
Norskog	Velforeningene
Asker og Bærum	

Vedlegg:

Ringerike kommunes Prinsippavklaring om Gyrihaugen – Sammenstilling

Vedlegg til prinsippavklaring – SWECO presentasjon

Vedlegg til prinsippavklaring - Markarådets uttalelse 27062025

Sak 5/10 Dammyrveisaken – status og videre prosess (kl. 10:50)

Leder Rune Winum innledet kort om saken som nå ligger hos Statsforvalteren. Statsforvalteren ved Elise Fjellberg, formidlet melding fra saksbehandler om at det ikke er ønske om å kommentere saken nærmere på grunn av dens kompleksitet og pågående prosess.

Markarådet tok informasjonen om status til orientering.

Innlegg/kommentarer:

Naturvernforbundet i Oslo og Akershus

Norskog

Oslo kommune

OOF

Nannestad, Gjerdrum, Nittedal, Lørenskog og Rælingen

Bondelaget

Vedlegg:

Dæhlin Sand Advokatfirma - Klage på omgjøringsvedtak om opphevelse av tillatelse til veibygging.

ØV og NNV - Uttalelse om klagesak Statsforvalterens vedtak om Dammyrveien, av 21.05.2026.

Kopi av ØV og NNV sitt brev til Sivilombudet av 29. april 2026.

Pause med rundstykker (30 min)

Sak 6/10 Status for arbeidet med Østmarka nasjonalpark (kl.12:20)

Nasjonalparkforvalter Maylinn Stomperud orienterte om status for arbeidet med Østmarka nasjonalpark. Det forventes at nasjonalparkstyre oppnevnes rett over sommeren.

Økt besøk og mulighet for rydding av stier i sona A i nasjonalparken, ble diskutert.

Innlegg/kommentarer:

Interessegruppe for hytteeiere i Marka

Nordre Folle og Enebakk

Oslo Omland og Friluftsråd

Oslo kommune

Nannestad, Gjerdrum, Nittedal, Lørenskog og Rælingen

Viken Idrettskrets

Norskog

DNT

Vedlegg:

Presentasjon Østmarka Nasjonalpark – Maylinn Stomperud

Sak 7/10 § 9 Retningslinjer for saksbehandling av stier og løyper (kl. 11:50)

Nestleder Hans Petter Aas OOF innledet og spurte om hvor medlemsorganisasjonene møter på tvil i sine vurderinger av forskriften i forhold til stier og løyper.

Det ble åpnet for diskusjon og erfaringsutveksling.

DNT og Skiforeningen syntes at retningslinjer var ryddig å forholde seg til. Avtaler med grunneiere ble også tatt opp som et tema hvor det kan være noen utfordringer.

Innlegg/kommentarer:

DNT

Skiforeningen

Oppfølging:

Arbeidsutvalget får i oppdrag å se på eksisterende dokumentasjon og vurdere om det er behov for nye retningslinjer og eventuelt sette sammen en eksempelsamling.

Sak 8/10 Møtegodtgjørelse

Det gis kun møtegodtgjørelse for medlemmer og varamedlemmer som deltar i Markarådet gjennom et ulønnet verv. For møte 08.06.2026 kan de som har krav på møtegodtgjørelse kreve godtgjøring for 3 timer for møtet og 2 timer for forberedelser. AU kan kreve en 2 time ekstra for forberedelser.

Det kan utbetales reisegodtgjørelse for møte i Markarådet uavhengig av om deltagelsen er gjennom et ulønnet verv eller en lønnet stilling.

Minner om at alle som har krav på møtegodtgjørelse, må melde fra til økonomiansvarlig hos Statsforvalteren Turid Stray Sørensen Sørensen på e-post turid.stray.sorensen@statsforvalteren.no

Dersom du ikke tidligere har meldt krav på møtegodtgjørelse bes du kontakte Turid Stray Sørensen for veiledning og registrering.

Retningslinjer for å kreve møtegodtgjørelse og utbetaling av reiseregninger sendes ut til medlemmene i etterkant av møte sammen med protokoll.

Vedlegg:

Retningslinjer for Møtegodtgjørelse for Markarådet 2026

Sak 9/10 Saker til neste møte og fastsetting av dato/uke

Det er foreslått tre saker for neste møte i Markarådet:

Forslag fra forrige møte videreføres - Omlegging av blåmerka stier, når de tidligere har gått over innmark. Eventuelt handle om ferdsel over innmark generelt - hvilke regler gjelder, hvilke synspunkter har grunneierne, hvordan kan man tilrettelegge for friluftslivet ved omlegging, eller dialog med grunneier? Sammenhengen mellom allemannsretten (friluftsløven) og Markaloven § 12 om hensynsfull bruk av Marka. Arbeidsutvalget vurderer en konkretisering av temaet for en mulig sak.

Forslag - Fylkeskommunen og presentasjon av deres arbeid med friluftsliv.

Forslag - Fremmede arter og plan for fremmedartsbekjempelse. Ønsker seminar om fremmedartsbekjempelse 30-45 min. Kan Statsforvalteren sin noe om sitt arbeid med fremmedarter?

Innspill til andre aktuelle saker for neste møte må sendes til sekretær på e-post markasekretariat@statsforvalteren.no i god tid før neste møte i Arbeidsutvalget. Sekretær vil informere medlemmene når dato for neste møtet i Arbeidsutvalget er satt.

Neste møte:

Det bør ha kommet noe nytt i Dammyrveisaken og/eller Gyrihaugensaken. Det siktes ellers på en tid i oktober 2026.

Sak 10/10 Eventuelt

Ingen saker til eventuelt.

Møteslutt 12:45

Vedlegg:

Møteinnkalling og agenda for Markarådet 08062026

Protokoll Markarådet 17112025

Ringerike kommunes saksfremlegg prinsippavklaring Gyrihaugen 01062026

Vedlegg Gyrihaugen prinsippavklaring – SWECO presentasjon 20022026

Vedlegg Gyrihaugen prinsippavklaring – Uttalelse fra Markarådet 27062025

Vedlegg Gyrihaugen prinsippavklaring – vedlegg til Markarådets uttalelse 27062025

NOA og NHR merknad til prinsippavklaring Gyrihaugen 31052026

Hytteiere i Marka Merknad til prinsippavklaring 31052026

Dammyrveien DSA Klage på SF sitt omgjøringsvedtak – 08052026

Dammyrveien – Østmarkas venner – uttalelse til klagesak 21052026

Vedlegg til Østmarkas venners anmodning til Sivilombudet 29042026

Presentasjon Maylinn Stomperud Østmarka NP og FRI 08062026

Retningslinjer for møtegodtgjørelse for Markarådet 2026